

Житнік Т.С., Засипкін О.В., Абдурахманов Р.Д

**Навчальна програма
для нульового класу ДХШ
(художнє відділення)
з предметів: “Рисунок”, “Живопис”,
“Композиція”, “Ліплення”
(Молодша вікова група 6 років. Термін навчання – 1 рік)**

Проект

**Навчальна програма
для нульового класу ДХШ
(художнє відділення)
з предметів: “Рисунок”, “Живопис”,
“Композиція”, “Ліплення”.
(Молодша вікова група – 6 років. Термін
навчання – 1 рік)
(Проект)**

Асистент кафедри соціальної
педагогіки і дошкільної освіти
МДПУ ім. Б.Хмельницького
Житнік Т. С.

Викладач вищої категорії,
викладач-методист
Мелітопольської ДХШ
Засипкін О. В.

Викладач вищої категорії,
викладач-методист
Мелітопольської ДХШ
Абдурахманов Р. Д.

УДК 37.018.54:75"465*06"(073)
ББК 74.200.58
Ж74

Рекомендовано до друку Вченою радою Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького, протокол № 2 від 25.09.2012

Рецензенти:

Чернета Г.О. – голова циклової комісії живопису, викладач вищої категорії, методист Дніпропетровського театрално-художнього коледжу, Заслужений художник України, член Національної спілки художників України;

Наливайко І.П. – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувачий кафедрою дизайну та мистецтв економіко-гуманітарного факультету Запорізького національного університету в м. Мелітополі;

Семер'янова О.Ю. – викладач вищої категорії, викладач-методист, директор Полтавської дитячої художньої школи;

Тарасенко В.А. – викладач вищої категорії, заступник директора Полтавської дитячої художньої школи з навчальної роботи.

Ж74 Житнік Т.С. Навчальна програма для нульового класу ДХШ (художнє відділення) з предметів: "Рисунок", "Живопис", "Композиція", "Ліплення". (Молодша вікова група 6 років. Термін навчання – 1 рік) (Проект) / Т.С. Житнік, О.В. Засипкін, Р.Д. Абдурахманов. – Мелітополь: ФОП Однорог Т.В., 2017. – 62 с.

Навчальна програма для нульового класу ДХШ (художнє відділення) з предметів: "Рисунок", "Живопис", "Композиція", "Ліплення". (Молодша вікова група 6 років. Термін навчання – 1 рік) (Проект) адресована працівникам позашкільних мистецьких навчальних закладів (художнє відділення), студентам та викладачам педагогічних коледжів та вузів, а також батькам, які цікавляться питаннями розвитку художньо-творчої активності дітей старшого дошкільного віку.

УДК 37.018.54:75"465*06"(073)
ББК 74.200.58

© Житнік Т.С., Засипкін О.В.,
Абдурахманов Р.Д.
© Видавництво МДПУ ім. Б. Хмельницького

ЗМІСТ

I. РОЗПОДІЛ НАВЧАЛЬНИХ ГОДИН ЗА СЕМЕСТРАМИ	4
II. ПОЯСНІВАЛЬНА ЗАПІСКА	4
1. Мета та завдання навчальної програми.....	5
2. Структура навчальної програми та особливості організації навчально-виховного процесу.....	5
3. Вікові особливості дітей та специфіка їх зображувальної творчості	10
4. Загальні методичні рекомендації щодо проведення заняття.....	14
5. Критерії оцінювання художньо-творчої діяльності дитини.....	15
6. Критерії оцінювання розвитку художньо-творчої активності старших дошкільників (для експерта та педагога).....	15
III. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН.....	22
IV. ЗМІСТ КУРСУ	41
V. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ДЛЯ ВИКЛАДАЧА..	49
VI. ДОДАТКИ	51

І. РОЗПОДІЛ НАВЧАЛЬНИХ ГОДИН ЗА СЕМЕСТРАМИ

№	Назва предметів	І рік		Разом
		I семестр	II семестр	2 семестра
		16 тиж.	19 тиж.	35 тижнів
1.	Рисунок	18	16	34
2.	Живопис	11	14	25
3.	Композиція			
	- станкова	16	10	26
	- декоративна	7	6	13
4.	Ліплення	10	12	22
	Разом	62	58	120

ІІ. ПОЯСНОВАЛЬНА ЗАПИСКА

Однією з найважливіших проблем у сфері естетичного виховання є формування активної творчої особистості. Мистецтво, що спонукає до творчої діяльності, є потужною силою творчих здібностей. Тому однією з актуальних у сучасній педагогіці проблем є проблема розвитку творчого потенціалу та активізації творчих можливостей особистості. Сьогодні серед населення зростає популярність підготовчих груп у початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладах. Скористатися подібною ситуацією, маючи соціальне замовлення нашого суспільства, а також можливість впливати на формування знань і вмінь її майбутніх учнів, було б розумною дією з боку художньої школи. Водночас школа образотворчого мистецтва не має достатнього досвіду в роботі з дітьми 5–7 років. Навіть той незначний пробний досвід роботи з дітьми цієї вікової категорії свідчить, що методи роботи з дошкільнятами відрізняються від традиційного контингенту дитячих художніх шкіл (ДХШ). Згідно зі статутом ДХШ і її нормативними документами до першого класу зараховуються діти 8–9-річного віку.

Для того, щоб краще зрозуміти зміст і методи роботи з дітьми 5–7 років, необхідно звернутися до досвіду педагогів, які мають подібну практику. Це, перш за все, загальноосвітні школи, садки, гуртки, студії. Методи роботи таких навчальних закладів, як загальноосвітні школи, садки, з одного боку, і гуртки, студії – з іншого, різні так само, як результати їх праці. Загальноосвітні школи, садки, як правило, мають серйозну науково-методичну базу: спеціальні кадри, підручники, програми, методичну рекомендації. Спрямованість роботи пов'язана передусім із виконанням завдань освітнього характеру. Ситуація у студіях, гуртках інша – немає спеціальних кадрів, відсутність програм, підручників; заняття найчастіше мають розвивальне значення. Наведений вище приклад, вказує на класичне протистояння в художній педагогіці двох тенденцій – методика “геометричного” (“суворого”) підходу і біогенетичної теорії, заснованої на методах “вивільнення” творчої енергії дитини. Принципи прогресивної мистецької педагогіки, зокрема художньої, здатні нівелювати певні суперечності досліджуваної вікової категорії на шляху оволодіння

знаннями і вміннями художнього ремесла за допомогою методів розвивального навчання.

І. Мета та завдання навчальної програми.

Головною педагогічною метою навчально-виховного процесу з дітьми старшого дошкільного віку є формування творчої особистості та розвиток художньо-творчих здібностей дітей у процесі художньої діяльності:

1. Системно формувати певні знання, вміння дітей із предметів образотворчого циклу.

2. Дидактично грамотно розвивати природні здібності та художньо-творчу активність дітей старшого дошкільного віку у художній праці, спонукати їх до творчої самореалізації.

3. Проводити роботу з визначення рівня обдарованості дітей та їх здібностей до навчання у художній школі.

Головним педагогічним завданням є розвиток асоціативно-образного мислення; стимулювання до творчої діяльності; формування емоційного ставлення до навколишнього середовища, культури; розвиток самостійності та творчої активності під час спілкування з мистецтвом.

2. Структура навчальної програми та особливості організації навчально-виховного процесу.

Навчальна програма для нульового класу ДХШ (художнє відділення) складена на основі типового навчального плану для початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладів Міністерства культури і туризму України за наказом №570(0)16-6 від 18.07.2006 р.

Термін навчання дітей у “нульовому” класі – один рік, тобто два семестри. Упродовж навчального року діти вивчають такі предмети, як: “Композиція”, “Рисунок”, “Живопис”, “Ліплення”. Загальна кількість годин – 120 на рік, 1 година на тиждень.

Тривалість уроку для дітей 6–7 років складає 35 хвилин. Заняття пропонуємо проводити двічі на тиждень по дві навчальні години кожне, тобто одне заняття – 70 хвилин.

Навчальною програмою передбачається вивчення таких предметів, як: “Композиція”, “Рисунок”, “Живопис”, “Ліплення”, що за планом мають однакову кількість навчальних годин. Враховуючи психофізіологічні особливості дітей 6 років, надаємо перевагу вивченню основ та закономірностей стилізованої та декоративної композиції із різною кількістю годин, що в цілому не позначиться на загальній кількості навчальних годин на рік. Викладач самостійно визначає послідовність вивчення предметів та їх комбінування. Предмети “Композиція”, “Рисунок”, “Живопис” мають різні основні розділи. Мета цих розділів – надання загального напрямку вивчення цих предметів через конкретні завдання (нормативні вказівки типового плану (пункт №6). Структура навчальних завдань є традиційною для такого документа. До складу навчальної програми впровадили низку завдань зі спонтанного та абстрактного рисунка, малювання снів.

Такий диференційований підхід до предметів вивчення дозволяє нам зробити навчальний процес більш адресним та доступним для дітей старшого дошкільного віку.

Композиція (станкова) – навчальний предмет, що вивчає закономірності та їх прояви в образотворчому мистецтві.

Основними розділами цього предмету є:

1. Тематичне малювання.
2. Малювання «небувальщини».
3. Малювання снів.
4. Асоціативне малювання.
5. Малювання на основі екскурсій.
6. Малювання казок.

1. **Тематичне малювання** – вид образотворчої діяльності з образотворчого мистецтва. Метою цього розділу є формування творчого методу дитини та його практичного алгоритму в роботі над сюжетною композицією; ознайомлення з основними закономірностями загальної композиції такими, як: симетрія, асиметрія, контраст, нюанс, домінанта, акцент тощо. Тематичне малювання дає можливість сформувати активну пізнавальну позицію у розумінні закономірностей образотворчого мистецтва та успішне застосування їх у творчості; свідомість, художній смак, розвивати творчу уяву і художньо-образне мислення.

Вважаємо, що діти цієї вікової категорії схильні до усвідомлення, розуміння, а потім і до застосування в тематичному малюванні основних закономірностей мистецтва. Навчальний матеріал необхідно подавати дітям в ігровій та доступній для них формі.

2. **Малювання небувальщини** – один із улюблених видів художньо-творчого завдання для дітей 5–7 років. Діти із задоволенням виконують подібного роду завдання, оскільки воно нагадує гру. Для виконання такого завдання рекомендуємо використовувати техніку колажу, аплікації, фотомонтажу з елементами домальовування.

3. **Малювання сновидінь** – незвичайне малювання для дітей, що надзвичайно розширює діапазон та глибину художньої фантазії. В той же час, малюнок сновидінь є частиною терапевтичних засобів для дітей на основі арт-терапії. У програмі пропонуємо певну умовну тематику снів, призначену насамперед для дітей, які “не знають”, що малювати. Після подібних занять дитина дуже швидко здобуває практичні навички, її роботи стають більш органічними, сміливими та оригінальними.

4. **Асоціативне малювання** – вид образотворчої діяльності, що формує у дитини наочно-образне мислення. Види мистецтва взаємозбагачуються, і подібний синтез дуже важливий для дітей 5-7 років. Асоціативне малювання, засноване на синтезі різних видів мистецтва, вимагає від викладача ретельної розробки режисури заняття і його відсередування. Режисурна заняття передбачала алгоритм створення тематичних та сюжетних сценаріїв занять з використанням творів різних мистецтв – літературних (прозових та віршованих), музичних, образотворчого мистецтва, фотографій – з

метою підсилення емоційного занурення у мистецтво живопису, спонукання до самовираження, мотивування до творчості.

5. **Малювання на основі екскурсій** – найактивніша форма занять. Діти старшого дошкільного віку, перш ніж виконати завдання, повинні побачити тему, стати її очевидцем. Тематику екскурсій можуть бути прогулянка по парку або старою частиною міста, похід до музею. Завдання педагога – спрямувати сприйняте у потрібне русло, кінцевою метою якого є практична робота дитини. На окрему увагу заслуговує такий прийом, як фотоетюд. Не завжди у дитини є можливість відтворити побачене під час екскурсії у вигляді замальовок. Гарною альтернативою замальовок в роботі дитини можуть стати фотознімки.

6. **Малювання на тему казок** є частиною загальної педагогічної концепції “композиції” і своїм змістом доповнює її. Казки мають важливе значення для формування розумового і психічного розвитку дитини старшого дошкільного віку. Казки – це ідеалістичний світ, який діти проєктують на реальне життя, за допомогою казок діти пізнають добро і зло, моделюють своє ставлення до навколишнього світу.

Рисунок – це навчальний предмет аналітичного походження, що вивчає закономірності графічних методів вираження в образотворчому мистецтві. В основі натурального рисунка лежать методи, що вимагають від дитини спостереження та аналізу сприйнятого.

Діти у 5–7 років не сенситивні до натурального рисунка, оскільки вони байдужі до аналізу предмета. Проте, дидактичний принцип наочності найкращим чином виявляє себе саме в натуральному рисунку. Вивчати природу, передавати основні її якості в доступній для дітей графічній формі – речі, необхідні для формування основних якостей майбутнього художника.

Основними розділами цього предмету є:

1. Натурний рисунок.
2. Спонтанний рисунок.
3. Абстрактний рисунок (умоглядний).
4. Рисунок тематичного натюрморту.
5. Нариси постаті людини.
6. Трансформація натурних постановок.

1. **Натурний рисунок.** Основна мета цього розділу – набуття навичок натурального рисунка, що для дитини 6–7 років має умовний характер і є перехідною моделлю до “повного” натурального малювання. Така перехідна модель необхідна, щоб подолати дитячу байдужість до навколишньої дійсності. По мірі дорослішання необхідність у такому перехідному методі природним чином відпадає.

Основне завдання розділу – навчити дитину визначати пропорції предметів зображення, компоувати їх на форматі, аналізувати конструкцію, передавати об’єм та умовний простір за допомогою світлотіні, також формувати навички натурального рисунка.

2. **Спонтанний рисунок.** Основна мета – формування у дитини рефлексії натурального рисунка на підсвідомому рівні в координації дій рук та очей. Основними завданнями цього розділу є вправи.

* Рисунок - зображення предметів і явищ на площині від руки за допомогою графічних засобів (ліній, світлотіні) (Тлумачний словник найбільш живаних термінів з образотворчого мистецтва для учнів загальноосвітніх шкіл / [укр. С.К. Щербенко]. - Черкаси: ОПОПП, 2010. - 56 с.)

* Малювання - письмо фарбами, фарбування, живопис (Словник української мови: у 4-х т. / [упор. з дод. влас. мат-лу Б.Грінченка] - К.: Вид-во Академія наук Української РСР, 1958. - 402 с. - Т.2.)

3. Абстрактний рисунок (умоглядний) – зворотній бік натурального рисунка, тобто безпредметне, не фігуративне зображення. Своїми методами він допомагає вичленувати окремі елементи з цілого, дає можливість вивчити формальний бік зображення, створюючи не зовнішній впізнаваний образ, а внутрішній образ предмета.

4. Рисунок тематичного натюрморту. Основна мета цього розділу – закріплення певних понять образотворчої грамоти в образній формі. Він є навчальним предметом для будь-якої трансформації натурної постановки.

5. Нариси постаті людини – це завдання, що найкраще формують реакцію моторико-сенсорних навичок натурального рисунка. Досвід зображення постаті людини може стати в нагоді під час тематичного рисунка. Нариси постаті людини пронизують усю часову структуру програми. Як правило, завдання діти виконують на високому емоційному підйомі. Вони самі позують один одному, прагнучи досягти у своїх малюнках психофізіологічної схожості.

Відповідно до віку дитини кількість годин на натурний рисунок збільшується. Викладач у своїх вимогах стає наполегливішим, більше звертає увагу дітей на аналіз рисункової постановки.

6. Трансформація натурних постановок. Частіше предметом трансформації є тематичний натюрморт. Художньо-педагогічна практика свідчить, що не можна піддавати трансформації безпосередньо натурну постановку без попереднього натурального малювання.

Лише малюнок (живопис), виконаний із природи, може бути предметом трансформації. Малюючи з природи методом трансформації, переривасмо у дитини рефлексію натурального рисування. Малюючи з природи, дитина передає всі сприйняті якості природи, як того вимагає академічна методика, і лише його декоративна переробка дозволяє вичленувати або підсилити її окремі якості.

Живопис – навчальний предмет, що вивчає закономірності роботи кольором під час образотворчої діяльності. Як вид натурального малювання він є провідним відносно рисунка, що є однією з характерних вікових особливостей у художній праці дітей старшого дошкільного віку.

Основними розділами цього предмета є:

1. Живопис із природи.
2. Трансформація натурної постановки.

1. Живопис із природи – розділ та завдання предмета. Якщо в композиційному письменстві основним завданням у роботі з кольором є формування певної колористичної гармонії, що своїм змістом допомагає розкрити зміст художньої ідеї, задуму, то завдання кольору в натурному малюванні інше. Це максимально точне відтворення візуальної гармонії, прихованої в природі. Тому натурна постановка для живопису повинна бути ретельно продуманою, мати яскраво виражений емоційний заряд і бути вмотивованою для дитини.

2. Трансформація натурної постановки – розділ та завдання предмета програми. Це завдання принципово відрізняється від завдання натурального малювання, оскільки дитина самостійно формує кольорове співвідношення (колотит) у своїй роботі.

Під час трансформації натурної постановки в програмі рекомендуємо обмежувати палітру до трьох кольорів. Обмежена палітра кольорів, як доводить практика, сприяє концентрації уваги дитини на виконанні завдання композиції. Крім

цього, вироблена методика у трансформації натурної постановки дозволяє успішно погім її застосовувати в тематичному малюванні як творчий метод.

Композиція (декоративна) – навчальний предмет із вивчення певних закономірностей композиційних проявів у декоративно-прикладному мистецтві. У той же час її назва дещо умовна, адже за програмою діти роблять не тільки ескізи декоративної композиції, але і сам виріб. Декоративно-прикладне мистецтво має певні ознаки: по-перше, прикрашає, по-друге, обов'язково має утилітарне призначення.

У запропонованій програмі діти знайомляться з такими методами декоративної композиції, як: трансформація, стилізація, формоутворення; з окремими видами художнього ремесла (петриківський розпис), вчать створювати орнаментальні композиції, використовують техніки колажу і фроттажу.

1. Орнамент. Основне призначення – прикрашення виробу, але орнаментальна композиція може бути і самостійним витвором мистецтва.

2. Петриківський розпис – основний художній промисел Дніпропетровщини, що має велике розмаїття виразальних форм. Петриківський розпис завдяки окремим майстрам на сьогоднішній день уже адаптований педагогічними технологіями і тому є чудовим дидактичним матеріалом для вивчення закономірностей декоративно-прикладного мистецтва.

Ліплення – предмет, що вивчає пластику-морфологічну культуру за напрямками її технік – рельєф, об'ємна скульптура.

Основними розділами цього предмета є:

1. Натурне ліплення.
2. Тематичне ліплення.
3. Народна скульптура (іграшка).
4. Паперова пластика.

1. Натурне ліплення має прямий зв'язок із натурним рисунком і вивчається у пластичних техніках (рельєф, об'ємна скульптура).

2. Тематичне ліплення має прямий зв'язок із тематичним малюванням і також вивчається у пластичних техніках (рельєф, об'ємна скульптура).

3. Народна скульптура (іграшка) – це виробни майстрів народних художніх промислів України, що мають стійкі ознаки і традиції. Архаїчність і виразність форм у поєднанні з кольорово-колористичним рішенням викристалізувались багатьма поколіннями народних майстрів. Взірцем для вивчення народної пластики у програмі є такі промисли, як: опішнянська, яворівська та косівська іграшки та різні види українського гончарства.

Іграшка є чудовим дидактичним матеріалом для формування у дітей первинних навичок пластичного мистецтва. У роботі над народною скульптурою (іграшкою) краще користуватися спеціальною глиною, що не потребує випалення (її можна придбати в художніх салонах-магазинах).

4. Паперова пластика. У запропонованій програмі є декілька завдань із паперової пластики, але за потреби викладач може значно розширити їх спектр, звичайно, у межах бюджету годин. Паперова пластика, як і ліплення, розвиває у дитини об'ємне і конструктивне бачення.

3. Вікові особливості дітей та специфіка їх зображувальної творчості.

Живопис – найулюбленіший творчий вид образотворчого мистецтва дітей. Кожний вид мистецтва, живопис зокрема, спрямований на виявлення, посилення індивідуальних і неповторювальних художніх особливостей, з метою розширення власних творчих меж та можливостей [Л.М. Масол]. Звернемо увагу на особливостях застосування засобів живопису та формуванні естетичних цінностей саме в дошкільному дитинстві. Великого значення, для композиційних малюнків діти старшого дошкільного віку надають кольоровому виконанню. Діти-дошкільнята із задоволенням використовують яскраві, насичені кольори, практично не застосовуючи воду. Складається враження, ніби дитина цілком свідомо нашаровує мазки. Інший варіант малювання, який використовують діти у створенні композиції, – контрастність кольорів. Обидва підходи є дієвими і позитивно впливають на виразність композиції, як у тематичному малюванні, так і в малюнках з натури. Важливо зазначити, що використання декоративних елементів та орнаментальної фактури композиції в малюнку застосовуються дітьми упродовж дошкільних років. Відсутність роботи з удосконалення цих навичок призводить до регресу у навчанні. Елементи малюнка нагадують звичайні геометричні фігури та лінії, які слабо передають основні характеристики та ознаки зображуваного предмету. Зміст такого малюнка можна зрозуміти за ритмом зображених форм. Зазвичай, ритм та симетрія у старших дошкільників поєднуються [Е.В. Шорохов]. Симетрія в композиціях дитини часто має “дзеркальний” характер. Тобто дитина, щоб урівноважити сюжетну лінію, застосовує саме дзеркальну симетрію, як для передачі форми, так і для передачі кольору. Дитина застосовує однакові форми (або практично однакові) за розміром або використовує однакові кольори, створюючи урівноважену композицію.

В дошкільному віці діти заповнюють аркуш так, щоб відтворити пропорції, розмір та розташування предметів, які роблять композицію ще виразнішою. Фарби підкреслюють виразність композиції. Найчастіше, діти старшого дошкільного віку наперед знають, яку сюжетну лінію вони будуть відтворювати (де і хто буде намальований). У процесі малювання ідеї можуть змінюватися, доповнюватися новими, таким чином дитина створює композиційну лінію. Деякі діти не відразу знають, що будуть малювати, їх малюнок має ситуативний характер, ідеї з’являються із заповненням аркуша. Персонажі виникають несподівано, фрагментарно. Заповнюючи аркуш формами, намагаючись симетрично організувати площину аркуша, дитина старшого дошкільного віку використовує елементарні зображувальні форми (сонце, хмарки, травичку і т.п.). Такий варіант малювання використовують діти, які “бояться” або “не вміють” малювати. Часто такі діти виховуються на прикладах масової культури, що пригнічує уяву, інтерес до зображуваного, формує страхі “неправильного” малювання. Таким чином, формування естетичних поглядів, ідеалів порушується та спотворюється.

Часто діти, які малюють сюжетну композицію, зображують предмети, ніби дивлячись на них “збоку”. Нижня та верхня частина аркуша виконують функцію землі та неба відповідно і заповнюються зображуваними формами (на землі трава, каміння, квіти, дерева, будинки, люди, в небі – сонце, хмарки, зірки, птахи, дощ, літаки і т.п.). Інший варіант зображення – коли дитина малює предмети, ніби дивиться на них “зверху”, але предмети на цій картинці зображені “збоку”. Лінія,

що відокремлює небо і землю, не існує. Вся площина – це земля, на якій відбувається дійство. Всі предмети зображуються на всьому аркуші. Той чи інший варіант (горизонтальна і плоска композиція) є засобами зображення, що є нормою для дитини старшого дошкільного віку. Використання багатоплановості при створенні композиційного сюжету дитиною 6-річного віку трапляється рідко. Ближче до 8-ми років дитина активно починає використовувати багатоплановість композиції.

Як показала практика, малюючи, дитина старшого дошкільного віку дуже рідко використовує просторову перспективу. Якщо їй продемонструвати можливість зображення предметів на відстані від переднього плану (який зазвичай застосовують дошкільнята), дитина, застосувавши цей прийом один або декілька разів (можливо не до кінця усвідомивши навіщо), повертається до прийнятих дитячих стандартів, але на виразність малюнка цей захід не впливає. Тільки після 7-ми років діти свідомо починають використовувати другорядні плани в малюнку, щоб краще передати просторову композицію зображуваного. Дитина 7-річного віку використовує елементарну просторову композицію, малюючи дві горизонтальні лінії, одна з яких служить межею землі і неба, а інша – поділяє землю на дві частини. Наприклад, треба намалювати море або пісок, ліс, тощо. Дитина однією лінією виокремлює і позначає землю і ліс (пісок і море і т.п.), а іншою, горизонтальною лінією, – ліс від неба (море від неба і т.п.). Сюжетна лінія, де відбувається дія, присутня на двох нижніх площинах аркуша, або на тій, яка посередині (крім неба). Багатоплановість просторової композиції додає більшої виразності малюнка, але сюжет та розміщення фігур залишаються такими ж. Спостереження підтвердили, що дитина старшого дошкільного віку частіше використовує одноплановість заповнення площини аркуша.

Важливе значення у виборі композиційного розміщення має ідея, яка у дітей старшого дошкільного віку з’являється до початку малювання (за умови активного педагогічного керівництва художньо-творчим процесом). У дітей, які щойно почали відвідувати школу, інколи спостерігається “застрягання” ідеї, коли дитина не уявляє єдиної цілої композиції до початку малювання, зображує предмети хаотично, не дотримуючись однієї сюжетної лінії. У такому випадку, дитина починає малювати з другорядних предметів, оминаючи зображення головних персонажів. Але бути впевненими, що така робота вийде гіршою, ніж у тієї дитини, яка спочатку малює композиційний центр, не можна.

Аналізуючи вище зазначене, можемо стверджувати, що дитина старшого дошкільного віку під час малювання може виділяти головне (розміщувати в центрі, малювати великі форми, використовувати яскраві кольори, або навпаки зменшувати головне, залишаючи навколо нього пусте місце). Однією з особливостей композиції дитячого малюнка є рух, напрямком найчастіше зліва на право або справа на ліво. Всі зазначені характеристики дитячої творчості є позитивним відображенням дійсності, яке вказує на значний розвиток композиційної уяви у дитини старшого дошкільного віку. Емоційність робіт доводить інтенсивне формування естетичних почуттів, спричинені взаємодією з естетичними цінностями.

Композиція зображення з натури у старшому дошкільному віці суттєво відрізняється від композиції тематичного малювання. Для дитини 5-7 років характерне малювання предметів на рівні лінії сприймання очей. Малювання з інших ракурсів для них складне, оскільки знання дошкільниками перспективи ще не

достатні. Намагаючись враховувати явища зображувальної перспективи, діти старшого дошкільного віку можуть відчувати складнощі, тому що їх просторове мислення не достатньо розвинене. Звісно, діти 5-7 років, малюючи з натури, зображують її, ніби дивлячись на предмети згори, але горизонтальна площина присутня завжди. Ще однією важливою особливістю малювання з натури у старших дошкільнят є масштабність композиції. Форма зображуваних предметів, їх розмір залежать від задуму дитини. Часто дитина, малюючи з натури, свідомо збільшує розміри предметів до такої міри, що вони можуть сягати країв аркушу або виходити за його межі. Найімовірніше такий "стиль" малювання відображає бажання дитини передати точний розмір або масштаб сприйнятого. Коли дитині треба намалювати один предмет, він частіше розміщений по центру композиції, врівноважуючи композицію. Наприклад, при малюванні натюрморту, дитина може намалювати всі предмети, що є в постановці, або зобразити тільки деякі з них. Інколи діти старшого дошкільного віку малюють те, що знаходиться поза натюрмортом (стіни, тумби, драпірування інші натюрморти), у залежності від сприйнятого.

Важливою ознакою дитячого малюнка є незатуленість предметів. Дуже добре за цим феноменом можна спостерігати не тільки під час тематичного малювання, а й під час малювання з натури. Кожна дитина сидить на особистому місці, зазвичай це місце постійне. Тобто натюрморт, який дитина бачить, для кожного має свій ракурс. Зрозуміло, що при спостереженні дитина бачить усі предмети, присутні у постановці, але рівень затулення того чи іншого предмета свій. З одного ракурсу видно увесь натюрморт і кожен предмет окремо, з іншого – якийсь предмет перекриває інший і т.п. Цікаво те, що дитина старшого дошкільного віку, не зважаючи, на своє місце і ракурс предмета, завжди малює так, ніби сидить перед натюрмортом, не затуляючи предмети один одним. Відстань між предметами дитина може варіювати сама. Ще одна цікава особливість зображення дитиною. Як і в тематичному малюванні деякі предмети (наприклад, тарілка, фрукти і т.п.) дитина малює ніби дивлячись на них згори, інші предмети постановки (глічки, пляшки, драпірування) вона малює так, ніби дивиться прямисінько на них. Коментарі вчителя про те, що деякі предмети не видно, або видно частково, дитина ніби ігнорує. Справа в тому, що в 5-6 років, а в деяких випадках і пізніше, діти вважають затулення предметів власною помилкою (якщо предмет заходить один на одного, вийде "не гарно", "не правильно"). Такий феномен існує через психофізіологічні особливості старших дошкільнят, у яких когнітивні процеси (уява, сприйняття, мислення) мають особливе специфічне навантаження. Це пояснює, чому дитина старшого дошкільного віку малює не з натури, а по натурі, тобто те, що вона знає про цей предмет, а не те, що вона бачить, дивлячись на нього. Особливість розвитку сприйняття дає змогу дитині побачити те, що інша дитина могла не зафіксувати у пам'яті. Цей момент пояснює суб'єктивне бачення та відтворення сприйнятої натури. Навіть, коли дитина "послухає" викладача і намалює так, як підказує вчитель, подальша робота з натури буде мати ту ж саму "помилку". Одним із цікавих моментів під час малювання є переміщення або заміщення предметів. Дитина, яка малює натюрморт, може сміливо поміняти місце розташування одного предмета з іншим. Цей факт підтверджує припущення, що дитина дошкільного віку малює по натурі, предмети які розглядала перед тим, як почати малювання. Головне для дитини в цей момент – відображення сприйнятого, у першу чергу, за допомогою кольору та форми. Місце розташування має другорядне значення.

У процесі малювання тематичної композиції особливого значення набуває формування у дітей старшого дошкільного віку вміння втілювати образи персонажів в оригінальну живописну композицію. Особливої уваги потребує розвиток художньо-творчої уяви, формування самостійності під час вибору сюжетної лінії в тематичному малюванні. Діти 5-6 років під час побудови композиції починають малювати головних персонажів. Мало малюнків, в яких непомітний ідейний зв'язок між зображуваними предметами. Головною причиною такого явища можуть бути декілька чинників. По-перше, дитина перебуває під впливом масової культури, поясненням такого зображення можуть бути коментарі: "Я бачив по телевізору", "Я читав у журналі", "Мені говорили, що треба не так" і т.п. По-друге, дитина має певні страхи, невпевненість, тривожність, що обов'язково вплинуть на сюжет композиції. Тематична композиція буде блідо виглядати і під час зміни тематичного завдання практично не зміниться. Пояснення при цьому такі: "Я не вмю", "Я не знаю", "Я ніколи такого не вчив", "У мене не вийде" і т. п. За активного навчання, підтримки композиція стає більш цікавою, з'являється рух, дія та оригінальність. Іноді діти під час малювання, можуть частково або повністю змінювати початкові ідеї композиції. В деяких малюнках первісний задум не змінюється. Е. Шорохов висловлювався стосовно зміни задуму композиції, – "У деяких малюнках первісний задум проявляється в остаточній роботі. В цьому є, безумовно, і позитивне, в той же час і негативне (обмеженість творчої думки дитини, шаблонність виконання однієї і тієї ж теми в декількох малюнках, страх невдалого рішення композиції у новому варіанті)" [Е.В. Шорохов]. Аналізуючи це явище доходимо висновку, якщо дитина залишає задум зображення первісної композиції, малюнок виконується емоційно та оригінально. Поясненням цього факту є естетичний розвиток особистості – процес становлення і вдосконалення естетичної свідомості (естетичні погляди та естетичний ідеал) та естетичної діяльності особистості.

Художній образ у живописі є одним із найбільш емоційних та складних понять, адже він позбавлений наочної конкретності, стійкої предметності, втілюючи переважно переживання й почуття особистості. Художній образ, можна відчутти емоційно через характер зображувальних засобів, завдяки кольорам, композиції, саме завдяки емоційному змісту художніх образів живопис найбільш повно та неповторно відтворює дійсність. Тому, одним із головних моментів відтворення сюжетної ідеї в образотворчому мистецтві є художній образ. Створення образу в сюжетних малюнках відбувається під час створення самої ідеї. Тобто дитина старшого дошкільного віку до того, як почала малювати, уявляє собі художній образ, який вона сприймала раніше у реальному житті. Е. Шорохов пише: "Формування зорових образів у людини є одним із елементів пізнання зовнішнього світу". І далі вчений зазначає: "Існують дві категорії образів. Одні образи швидко з'являються і зникають. Такі образи не стійкі і не довготривалі. Інші образи створюються довше, на основі аналітико-синтетичної діяльності, роботи уяви, волі та мислення, вони вбирають у себе найцінніше і найсуттєвіше" [Е.В. Шорохов]. Таким чином, дитячі художні образи складаються на основі точного уявлення про якийсь предмет, який, з часом, може змінюватися, доповнюватися. Під впливом нових зорових уявлень про один і той же предмет (більш детальне спостереження, повторне сприйняття, зміни індивідуальних особливостей предмета) художній образ може змінюватися настільки, що його складно впізнати. З огляду на вище сказане можна стверджувати що дитина оцінює естетичні явища,

збагачується у процесі їх сприймання та оволодіває законами творчості, тим самим формує естетичні цінності.

Отже, у науковій літературі вирізняють певні тенденції щодо значення засобів живопису у процесі становлення особистості дитини. Художнє мистецтво, живопис відіграє особливу роль у всебічному, гармонійному, естетичному розвитку особистості, яка визначається її специфікою як виду мистецтва. Живопис як особливий вид образотворчого мистецтва допомагає зростаючій особистості пізнати довкілля, емоційно відтворити пізнане, формує естетичні цінності шляхом пошуку естетичних ідеалів та смаків. Учені не виокремлюють якусь окрему функцію живопису – це пов'язано з тим, що цей вид мистецтва наділений багатofункціональними можливостями, а розвиток художньо-творчої активності особистості, її індивідуальне самовираження та самореалізація засобами живопису є лише однією із її функцій. Властивістю живопису є здатність зображувати, тобто об'єктивно відтворювати дійсність та виражати – суб'єктивно, індивідуально та неповторно передавати своє ставлення до того чи іншого явища дійсності. Зображення та виразність у живописі можна виявити у процесі визначення основних засобів живопису – кольору, композиції, плямі та лінії. Виразити за допомогою живопису можна характер, почуття, емоції; зобразити – форму предмету, те, що під силу відчуття візуально, кінестетично. Таким чином, вираження надає художньому образу духовності, а зображення матеріалізує, надає форму в художньому образі. Отже, якщо говорити про дитину під час живопису, це дитина, яка реалізує себе в малюнку, виразно відтворює дійсність через призму свого внутрішнього емоційного стану та особистісного досвіду. Естетичні потреби, що впливають на бажання та прагнення об'єктивувати образ “Я”, емоційно та безпосередньо виражати власні думки та почуття, відображати індивідуальне ставлення до себе та оточуючих, спілкуватися з красою, реалізувати внутрішній естетичний творчий потенціал у художній діяльності шляхом використання образно-виразних засобів живопису, спричиняють необхідність у взаємодії з естетичними цінностями та їх формуванні.

4. Загальні методичні рекомендації щодо проведення заняття.

Урахування вікових особливостей дитини старшого дошкільного віку, її сенситивності до певних видів художньої праці є головною умовою і метою навчальної програми.

Мислення та алгоритм художньої праці старшого дошкільника на цьому віковому етапі його психофізіологічного розвитку є спонтанними. Причиною цього явища на думку багатьох видатних фахівців дитячої творчості є феномен “родинного чинника”, закладеного у природі дитини. Малювання дитини є одним з головних чинників її гармонійного розвитку, в основі якого – підсвідомий акт для “вивільнення творчої енергії”. Але слід враховувати, що до нульового класу приходять діти виключно здібні до художньої праці, які потребують додаткового часу для задоволення своїх творчих потреб. Крім цього, необхідно також враховувати, що на тлі системних занять практичні навички дитини швидко формуються так, як того хоче сам викладач.

Важливу роль у цьому відіграє кваліфікована участь викладача, яка полягала в обережному навіюванні дитині віри у свої сили, в коректному консультуванні-

“підказках” щодо вибору способів реалізації задуму; враховувалося, що дитина дістає задоволення від самої діяльності та від кінцевого продукту цієї діяльності.

5. Критерії оцінювання художньо-творчої діяльності дитини.

Старший дошкільник ще не здатний реально і конструктивно оцінювати результат своєї праці, тому будь-яке зауваження з боку викладача на адресу його роботи сприймається дитиною як образа.

У роботі зі старшими дошкільнятами процеси розвивального навчання порівняно з чітко сформульованими завданнями навчання є домінуючими. Якщо, наприклад, такі види художньої діяльності, як: “Тематичне малювання” і “Декоративно-прикладне мистецтво”, “Ліплення” у своїй основі пов'язані з композиційною писемністю, то “Натурне малювання” має чітко сформульоване навчальне завдання. Але для дітей старшого дошкільного віку вони мають рекомендаційно-ознайомлювальний характер. Такий стан речей дуже ускладнює підбір об'єктивних критеріїв оцінювання художньої праці дітей старшого дошкільного віку.

В оцінюванні розвитку художньо-творчої активності у старших дошкільнят спираємося на положення загальної методики роботи з дітьми цієї вікової категорії, згідно з якими оцінка художньої праці старшого дошкільника повинна мати динамічний і позитивний характер.

6. Критерії оцінювання розвитку художньо-творчої активності старших дошкільників (для експерта та педагога).

Проблема діагностики художньо-творчої активності є одним із актуальних питань у сучасній педагогіці. Вона викликає велику кількість суперечок у колах фахівців та науковців. Велика кількість концепцій щодо вивчення творчої активності викликають складності під час дослідження художньої діяльності. Кожен із підходів діагностування художньо-творчої активності заслуговує на увагу. В подальшому терміни “творчість”, “креативність”, “художня активність” розглядатимемо в одній площині. Засновниками і головними ідеологами психометричного підходу до вивчення креативності є Дж. Гілфорд і Е. Торренс. Розроблена Дж. Гілфордом модель структури інтелекту надала можливість по-новому зрозуміти сутність креативності. Ключовим моментом для психології обдарованості стала відмінність між двома типами мислення: конвергентним і дивергентним. Перший тип мислення ототожнювався з інтелектом, другий – із креативністю. Основними параметрами дивергентного мислення визначили: здібність до виявлення і постановки проблем; здібність до генерування великого числа ідей; гнучкість мислення; оригінальність; здібність до аналізу і синтезу. Подальший розвиток цих ідей пов'язаний із науковою діяльністю Е. Торренса. У його розумінні творчий акт ділиться на сприйняття проблеми, пошук рішення, формулювання гіпотез, їх перевірку і знаходження результату. Основними параметрами творчого акту визначено продуктивність (можливість регенерувати велику кількість ідей, обирати з них оригінальні), оригінальність (можливість створення нових ідей), гнучкість (вміння гнучко міняти стратегію, тактику пошуку), виразність (здатність розробляти та відтворювати обрані ідеї). Американські психологи М. Воллах і Н. Коган критично

відреагували на запропоновану методіку: по-перше, науковці вважали, що запропоновані тести тестують лише інтелект, по-друге, обмеження часу, на їх думку, неприйнятно під час творчого прояву.

Для прояву творчості, як стверджують М. Воллах і Н. Коган, необхідний час і вільна, невимушена атмосфера. Тому для діагностики креативності більш придатні, на їх думку, звичайні життєві ситуації. У своїх дослідженнях із тестування креативності М. Воллах і М. Коган надали випробовуваним стільки часу, скільки їм було потрібно для вирішення завдання і формулювання відповіді. Тестування проводилося у формі гри, де змагання між учасниками виключалося (зводилося до мінімуму). Дотримання цих умов призвело до того, що кореляція показників тестового інтелекту і креативності дорівнювала нулю. Аналогічні дані в нашій країні були отримані при тестуванні на інтелект і креативність О. Вороніним.

В. Дружинін (на основі праць С. Медника) зауважує, що обмеження часу негативно позначається на відповідях обстежуваних. Науковець доходить висновку, що обмеження в часі не дає змоги проявити креативність, оскільки не створює адекватні умови для прояву креативності. Пов'язане таке явище з тим, що оригінальність як один із показників прояву креативності з'являється не завжди відразу і може проявлятися через деякий час.

Д. Богоявленська, один з опонентів психометричного підходу оцінки креативності, у своїх працях приділяє увагу оригінальності. Головний недолік тестів креативності, на думку дослідниці в тому, що під час процесу створення оригінальних ідей надається певний інструктаж для їх створення. Таким чином, можливість виникнення побічного, не оригінального продукту посилюється у разі.

Критики психометричного підходу щодо діагностики творчості (К. Трік, Дж. Брунер, Д. Богоявленська та ін.) говорять про неможливість дослідження "спонтанного процесу", якою є творчість, тестовими стандартними методами. Вони вважають, що методом вимірювання креативності повинні бути не тести, а акти творчості у процесі будь-якої творчої діяльності. Таким чином, можна стверджувати що однією з головних претензій, озвучених на адресу тестів креативності, є констатація того, що тестові завдання є штучними і через це не мають достатнього діагностичного навантаження для визначення креативності та творчої активності, тобто не в повному обсязі і не стовідсотково вирішують практичні труднощі розв'язання цієї задачі.

Альтернативою психометричному підходу в експериментальному дослідженні творчості є метод проблемних ситуацій. Представники такого підходу (К. К्लюге, Дж. Джойс, О. Матюшкін та ін.) акцентують увагу на акті творчості, де принципове значення має несвідома складова. Д. Богоявленська як альтернативу психометричному підходу в оцінці креативності запропонувала метод "креативного поля". Головною ланкою методу є основні принципи:

- відсутність зовнішнього і внутрішнього стимулу;
- відсутність кордонів у дослідженні об'єкту (у діяльності);
- тривалість експерименту: відсутність обмеження часу та можливість багаторазового проходження.

Соціально-особистісний підхід дослідження творчості припускає розгляд креативності як властивості особистості. Особливо цим підходом цікавляться психологи. Інтерес психології до особистості митця зрозумілий: внутрішній світ митця, його особистість, відчуття, емоції та переживання. Отже, предмет вивчення

психології творчості – особистість митця. Таким чином, досліджуючи соціально-особистісний підхід дослідження творчості, говоримо про культ особистості. Один неповторний витвір митця – запорука його успіху у майбутньому. Аналізуючи особистісний підхід, варто зупинитися й на недоліках дослідження такого методу. По-перше, соціально-особистісний метод не враховує під час дослідження творчості продукти творчої діяльності та навколишні умови під час акту творчості. О. Савенков пише з цього приводу: "Проблема психології в тому, що вона за природою своєю не може не цікавитися суб'єктом творчості. Особистість митця – її головний предмет. Психологію цікавить питання про те, чи існує "культ особистості в науці" і наскільки насправді особистість митця і створене ним пов'язані між собою".

У сучасній науці неодноразово робилися спроби створити нову, альтернативну концепцію діагностування творчості. Е. де Боно для розуміння механізму творчості пропонує поняття "латеральне мислення". Е. де Боно і його прихильники ототожнюють поняття латерального мислення з творчістю. На їхню думку, це такий різновид мислення, при якому можуть бути використані незвичайні, невживані при логічному мисленні методи. Помилки повинні розглядатися та використовуватися, і це породжує нові можливості для прояву творчості. Таким чином, запропонована структура діагностування може успішно використовуватися в освітній діяльності.

Упродовж XIX – XX ст. у художній освіті склався підхід, згідно якого рівень художніх здібностей та творчості особистості залежить від рівня академічного рисунка або академічного живопису. Під час такого відбору оцінювалися лише технічні якості. Було зрозуміло, що для визначення творчості особистості таких характеристик замало. Це питання було вирішено під час наукових психологічних досліджень (Л. Виготський, О. Мелик-Пашасв, З. Новлянська та ін.), під час яких стало зрозуміло: ступінь художньої обдарованості особистості не залежить від рівня її художньої обізнаності.

Пропонуємо наступний альтернативний підхід діагностування художньо-творчої активності дітей старшого дошкільного віку в умовах позашкільних мистецьких навчальних закладів. В основі підходу розглядаємо декілька відомих концепцій. Зупинимося на них ретельніше та обґрунтуємо наш вибір. Перша концепція – концепція творчої обдарованості Е. Торренса. На його думку, творча обдарованість – це запорука трьох компонентів: творчих здібностей, творчого вміння та творчої мотивації.

Наступна концепція – концепція обдарованості Б. Теплова. Автор тлумачить значення терміна "творчі здібності" та пояснює зміст творчих вмінь. На думку автора, творчі здібності – динамічне поняття, що відрізняє одну особистість від іншої; запорука швидкого набуття вмінь, знань та навичок.

Наступна концепція – концепція Я. Пономарьова. Праці науковця пояснюють зв'язок між творчістю (випадковий продукт діяльності) та діяльністю (співвідношення мети та кінцевого результату). На думку автора, творчість та діяльність існують паралельно. Зазначені вище дослідження дозволяють нам зробити припущення щодо діагностики художньо-творчої активності та виділити її головні складові:

- художньо-творча активність виникає тільки під час діяльності;
- художньо-творча активність пов'язана з отриманням оригінального продукту в процесі діяльності.

Таким чином, предметом дослідження художньо-творчої активності старших дошкільників є продукт художньої діяльності; критеріями дослідження художньо-творчої активності старших дошкільників є емоційність, оригінальність, рух, виразність та художня грамотність (за методикою Н. Лепської) [С. 231–232]. Запропоновані критерії, на нашу думку, забезпечують чітку роботу трьох компонентів: творчих здібностей, творчого вміння та творчої мотивації.

Обґрунтуємо вибір критеріїв художньо-творчої активності.

Перший критерій оцінювання художньо-творчої активності – емоційність. Цей критерій дає змогу визначити зацікавлення художньою працею, повне розкриття своїх здібностей та внутрішнього ставлення до того чи іншого об'єкту.

Другий критерій оцінювання – оригінальність, що дає змогу визначити самостійність дитини під час вибору змісту малюнка, індивідуальність її ідеї та композиційного сюжету. Ці критерії художньо-творчої активності є складовими одного з трьох компонентів запоруки обдарованості (Е. Торренс) – творчої мотивації.

Третій критерій виміру художньо-творчої активності – рух. За допомогою цього критерію викладач може визначити дію, динамічний стан персонажів композиції.

Виразність (четвертий критерій оцінювання) дозволяє дослідити точність відтворення персонажів або об'єктів зображення, посилаючись на активність під час сприйняття. За допомогою цього критерію визначається інтенсивність враження від спостереження навколишнього світу. Третій та четвертий критерії художньо-творчої активності є складовими одного з трьох компонентів запоруки обдарованості (Е. Торренс) – творчих здібностей.

Останній критерій виміру – художня грамотність. Цей критерій дозволяє визначити елементарні художні вміння, знання та навички дитини, її вміння свідомо застосовувати різноманітні художні засоби (штрих, тон, композиційний центр, контраст, нюанс, симетрію, асиметрію тощо) у малюванні. П'ятий критерій художньо-творчої активності є складовою одного з трьох компонентів запоруки обдарованості (Е. Торренс) – творчих вмінь.

Досліджені психолого-педагогічні основи розвитку старших дошкільнят, їх особливості художньої виразності під час зображальної діяльності, засоби образотворчого мистецтва, дають змогу виділити основні ознаки та показники (критерії) розвитку художньо-творчої активності старших дошкільників в художній діяльності. Це – самостійність під час вибору (кольору, образу, композиції та тощо), індивідуальність (вираження образу), неповторність (індивідуальний підхід), чуттєвість (небайдужість до художньої діяльності), емоційність (внутрішнє ставлення), інтенсивність (динаміка), зацікавленість (інтерес до художньої діяльності, старанність), оригінальність (несхожість), уява, рух (дія), динаміка та елементарні знання з образотворчого мистецтва (художня грамотність).

На підставі аналізу змісту розвитку художньо-творчої активності старшого дошкільника засобами образотворчого мистецтва було визначено критерії оцінювання розвитку художньо-творчої активності засобами живопису: емоційність, оригінальність, рух, виразність, художня грамотність.

Обґрунтуємо наш вибір. Перший критерій оцінювання – емоційність, що дає змогу визначити зацікавлення художньою працею, повне розкриття своїх здібностей та внутрішнього ставлення до того чи іншого об'єкта. Другий критерій оцінювання

– оригінальність, що дає змогу визначити самостійність дитини під час вибору змісту малюнка та композиційного сюжету. Третій критерій виміру художньо-творчої активності – рух. За допомогою цього критерію викладач може визначити дію, динамічний стан персонажів композиції. Виразність (четвертий критерій оцінювання) дозволяє дослідити точність відтворення персонажів або об'єктів зображення, посилаючись на активність під час сприйняття. За допомогою цього критерію визначається інтенсивність враження від спостереження навколишнього світу. П'ятий критерій виміру – художня грамотність. Цей критерій дозволяє визначити елементарні художні вміння, знання та навички дитини, її вміння свідомо застосовувати різноманітні художні засоби (штрих, тон, композиційний центр, контраст, нюанс, симетрію, асиметрію та ін.) у малюванні.

З огляду на зазначене вище, систему оцінювання розвитку художньо-творчої активності старших дошкільників пропонуємо розглядати за принципом: "показники розвитку (емоційність, оригінальність, рух, виразність, художня грамотність) дорівнюють критеріями оцінювання". Для оцінювання розвитку художньо-творчої активності старших дошкільників пропонуємо апробований інструментарій, де художня праця дошкільників оцінюється за принципом – показник розвитку = критерій оцінювання. У такий спосіб експерт оцінює п'ять показників розвитку художньо-творчої активності за кожний виконаний малюнок. За кожен із критеріїв (показників) розвитку художньо-творчої активності (емоційність, оригінальність, рух, виразність, художня грамотність) дитина отримує від 1 до 5-ти балів.

№	Критерій оцінювання	Рівень розвитку				Найвищий (5 балів)
		Низький (1 бал)	Середній (2 бали)	Достатній (3 бали)	Високий (4 бали)	
1.	Емоційність	практично відсутнє зацікавлення художньою працею, розкриття своїх індивідуальних здібностей та внутрішнього ставлення до того чи іншого об'єкта відсутнє	є слабкий інтерес до художньої праці, розкриття своїх індивідуальних здібностей та внутрішнього ставлення до того чи іншого об'єкта присутнє	є зацікавлення художньою працею, розкриття своїх індивідуальних здібностей та внутрішнього ставлення до того чи іншого об'єкта	є високе зацікавлення художньою працею, розкриття своїх індивідуальних здібностей та внутрішнього ставлення до того чи іншого об'єкта	є дуже високе зацікавлення художньою працею, розкриття своїх індивідуальних здібностей та внутрішнього ставлення до того чи іншого об'єкта
2.	Оригінальність	відсутність оригінальності, самостійності дитини під час вибору змісту малюнка та композиційного сюжету	слабка присутність оригінальності, самостійності дитини під час вибору змісту малюнка та композиційного сюжету	Є оригінальність, індивідуальність, самостійність дитини під час вибору змісту малюнка та композиційного сюжету	яскраво виражена оригінальність, індивідуальність, самостійність дитини під час вибору змісту малюнка та композиційного сюжету	оригінальність, індивідуальність, самостійність дитини під час вибору змісту малюнка та композиційного сюжету – на найвищому рівні
3.	Рух	стан персонажів композиції не динамічний	динамічний стан персонажів композиції присутній	виражений динамічний стан персонажів композиції	яскраво виражений динамічний стан персонажів композиції	дуже яскраво, жваво виражений динамічний стан персонажів композиції
4.	Виразність	точність відтворення персонажів або об'єктів зображення, посилюючись на активність під час сприйняття практи-	точність відтворення персонажів або об'єктів зображення, посилюючись на активність під час сприйняття практи-	точність відтворення персонажів або об'єктів зображення, посилюючись на активність під час сприйняття	індивідуальна точність відтворення персонажів або об'єктів зображення, посилюючись на активність під час сприйняття	індивідуальна точність відтворення персонажів або об'єктів зображення, посилюючись на активність під час сприйняття

№	Критерій оцінювання	Рівень розвитку				Найвищий (5 балів)
		Низький (1 бал)	Середній (2 бали)	Достатній (3 бали)	Високий (4 бали)	
5.	Художня грамотність	практично відсутні елементарні художні вміння, знання та навички, її вміння застосовувати різноманітні засоби художньої композиції (штрих, тон, контраст, симетрію тощо) у малюванні	слабко наявні елементарні художні вміння, знання та навички, її вміння застосовувати деякі засоби художньої композиції (штрих, тон, контраст, симетрію тощо) у малюванні	є елементарні художні вміння, знання та навички, вміння свідомо застосовувати засоби художньої композиції (штрих, тон, контраст, симетрію тощо) у малюванні	є достатні художні вміння, знання та навички, вміння свідомо застосовувати різноманітні засоби художньої композиції (штрих, тон, контраст, симетрію тощо) у малюванні	є високі художні вміння, знання та навички, вміння свідомо застосовувати різноманітні засоби художньої композиції (штрих, тон, контраст, симетрію тощо) у малюванні

III. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Рисунок

№	Назва розділів, зміст завдання	Кількість годин
I семестр. Розділ. Абрис, силует, пропорції		
1.	Спонтанний рисунок №1	0,5
2.	Спонтанний рисунок №2	0,5
3.	Спонтанний рисунок №3	0,5
4.	Рисунок абрису листя різних порід дерев	0,5
5.	Рисунок абрису глека	1
6.	Рисунок двох різнохарактерних глеків	1
7.	Рисунок групи предметів	1
Розділ. Тон, штрих-тон, об'єм, фактура		
8.	Спонтанний тоновий рисунок № 1	1
9.	Спонтанний тоновий рисунок № 2	1
10.	Спонтанний тоновий рисунок № 3	1
11.	Рисунок кактусу у горщику	1
12.	Образна конструкція №1	1
13.	Образна конструкція №2	1
14.	Образна конструкція №3	1
15.	Образна конструкція №4	1
16.	Фактура рисунка на основі трансформації	2
17.	Натюрморт	2
18.	Нариси постаті людини	1
Разом годин за I семестр		18
II семестр. Розділ. Абстрактний рисунок		
1.	Графічна композиція №1	1
2.	Графічна композиція №2	1
3.	Графічна композиція №3	1
4.	Графічна композиція №4	1
5.	Графічна композиція №5	1
6.	Рисунок натюрморту	2
Розділ. Час у рисунку. Рухомий об'єкт сприйняття. Конструкція		
7.	Рисунок постаті людини за принципом "стоп-кадр"	1
8.	Абстрактний рисунок №1	1
9.	Абстрактний рисунок №2	1
10.	Образна конструкція	2
11.	Рисунок чучела птаха	1
12.	Рисунок чучела птаха у техніці "графіація"	1
13.	Нариси постаті людини	2
Разом годин за II семестр		16
Разом годин за рік		34

Композиція (станкова)

№	Назва розділів, зміст завдання	Кількість годин
I семестр. Розділ. Симетрія, асиметрія. Статика, динаміка, ритм		
1.	Малюнок із зображенням геометричних фігур	2
2.	Малюнок-колаж "Небувальщина"	2
3.	Малюнок-казка	2
4.	Асоціативна композиція	2
5.	Малюнок сновидінь	2
6.	Тематична композиція. Теплий колір	2
7.	Тематична композиція. Холодний колір	2
8.	Тематична композиція	2
Разом годин за I семестр		16
II семестр. Розділ. Контраст, нюанс. Домінанта, акцент		
1.	Малюнок "Небувальщина"	2
2.	Малюнок-казка	2
3.	Асоціативна композиція	2
4.	Малюнок сновидінь	2
5.	Тематична композиція	2
Разом годин за II семестр		10
Разом годин за рік		26

Композиція (декоративна)

№	Назва розділів, зміст завдання	Кількість годин
I семестр. Розділ. Симетрія, асиметрія. Ахроматичні, хроматичні кольори		
1.	Композиція килима з листя різних порід дерев	1
2.	Орнаментальна композиція. Ахроматична версія. Хроматична версія	2
3.	Орнаментальна композиція на основі комбінаторики сірників	2
4.	Петриківський розпис. Вправи	2
Разом годин за I семестр		7
II семестр. Розділ. Статика, динаміка, ритм. Контраст, нюанс, доміанта		
1.	Композиція килима у техніці "аплікація"	2
2.	Петриківський розпис	2
3.	Колаж із фроттажем	2
Разом годин за II семестр		6
Разом годин за рік		13

Ліплення

№	Назва розділів, зміст завдання	Кількість годин
I семестр. Розділ: Рельєф. Об'єм та декор		
1.	Ліплення листочка клену з натури	2
2.	Об'ємна скульптура на тему казок	2
3.	Ліплення Опішнянської іграшки	2
4.	Паперова пластика. Новорічна маска	4
Разом годин за I семестр		10
II семестр. Розділ: Рельєф. Об'єм та декор		
1.	Ліплення натюрморту	4
2.	Ліплення Яворівської дитячої іграшки	2
3.	Ліплення Косівської іграшки	2
4.	Паперова пластика	2
5.	Пластична композиція	2
Разом годин за II семестр		12
Разом годин за рік		22

Живопис

№	Назва розділів, зміст завдання	Кількість годин
I семестр. Розділ. Теплі та холодні кольори		
1.	Етюд листя дерев	1
2.	Етюд тканини з теплих кольорів	1
3.	Етюд тканини з холодних кольорів	1
4.	Тематичний натюрморт	2
Розділ. Складний колір		
5.	Етюд натюрморту №1	2
6.	Етюд натюрморту № 2	2
7.	Трансформації натурної постановки (завдання №5)	2
Разом годин за I семестр		11
II семестр. Розділ. Кольоровий "контраст", "нюанс"		
1.	Етюд натюрморту	2
2.	Етюд натюрморту	2
3.	Етюд тематичного натюрморту	2
Розділ. Кольорова домінанта, акцент. Колорит		
4.	Етюд натюрморту	2
5.	Етюд натюрморту	2
6.	Натюрморт. Кольорова графіка	2
7.	Етюд квітів в умовах пленеру	2
Разом годин за II семестр		17
Разом годин за рік		25

Орієнтовний календарно-тематичний план

№	Предмет	Зміст завдання	Мета	Обладнання, матеріали та інструментарій	Кількість годин
1.	Рисунок	Виконати декілька п'ятихвилинних нарисів з натури не відриваючи погляду від натури	Надати базові навички роботи з лінійою; формувати навички роботи з силуетними формами	Аркуш А3, простий олівець, кольорові олівці, гумка, воскові олівці, кнопкки	0,5
2.	Рисунок	Виконати аналогічне завдання лівою рукою для правші і правою – для лівші	Ознайомити з поняттями "ліній", "пляма", "крапка"; формувати навички роботи з силуетними формами	Аркуш А3, простий олівець, кольорові олівці, гумка, воскові олівці, кнопкки	0,5
3.	Рисунок	Виконати аналогічне завдання безперервною лінійою	Формувати рефлексії натурного рисунка у вигляді координації рук та очей; формувати навички роботи з силуетними формами	Аркуш А3, простий олівець, кольорові олівці, гумка, воскові олівці, кнопкки	0,5
4.	Рисунок	Виконати рисунок абрису листя різних порід дерев, не відриваючи руки з подальшою заливкою тушію	Ознайомити із засобами рисунка – абрис і силует; розвивати спостережливість, увагу, зорову пам'ять	Аркуш А3, простий олівець, кольорові олівці, гумка, воскові олівці, кнопкки, фломастери	0,5
5.	Рисунок	Виконати рисунок абрису глечка відносно до осової лінії з подальшою заливкою силуету тушію	Формувати знань, умінь, навичок у побудові парної форми; формування вміння аналізувати, узагальнювати; стимулювання допитливості та активності	Аркуш А3, простий олівець, кольорові олівці, гумка, воскові олівці, кнопкки, фломастери	1
6.	Рисунок	Виконати рисунок двох різнохарактерних глеків на одному аркуші з подальшою заливкою силуетів тушію	Ознайомити з методом порівняння, розвивати відчуття характеру форми та її зв'язку з пропорціями	Аркуш А3, простий олівець, кольорові олівці, гумка, воскові олівці, кнопкки, фломастери	1

№	Предмет	Зміст завдання	Мета	Обладнання, матеріали та інструментарій	Кількість годин
7.	Рисунок	Виконати рисунок групи предметів у фронтальній композиції різних за формою і тоном. Предмети перекривають один одного позиційно	Ознайомлення з методом передачі "позиційного" простору у рисунку	Аркуш А3, простий олівець, кольорові олівці, гумка, восткові олівці, кнопки, фломастери	1
8.	Рисунок	Наторморт у техніці "К'яроскуро". Виконати рисунок наторморту, що складається з групи простих предметів світлих тонів при фронтальному освітленні	Формування навичок техніки "К'яроскуро" під час роботи над тоновим рисунком	Аркуш А3, простий олівець, кольорові олівці, гумка, восткові олівці, кнопки, фломастери	1
9.	Рисунок	Виконати рисунок у техніці штрих-тон. Освітлити що ж постановку сильним світлом збоку (власні тіні)	Ознайомлення з поняттям "власна тінь" предмета; залучення до аналізу форми	Аркуш А3, простий олівець, кольорові олівці, гумка, восткові олівці, кнопки, фломастери	1
10.	Рисунок	Виконати що ж або аналогічну постановку на попередньо тонованому аркуші "мольно соусом" у графічній техніці "віднімання тону"	Формування навичок роботи над тоновим рисунком у техніці "віднімання тону"	Аркуш А3, простий олівець, кольорові олівці, гумка, кнопки	1
11.	Рисунок	Виконати рисунок із натурі кактусу у горщику. Техніка "штрих-тон"	Удосконалення навичок роботи в тоновому рисунку; актуалізація знань	Аркуш А3, простий олівець, кольорові олівці, гумка, кнопки	1
12.	Рисунок	Виконати образну конструкцію методом складання блоків – методом комбінації з кубо-призматичних	Ознайомлення з кубо-призматичними формами; формування уміння сприймати, розрізняти й аналізувати характерні риси різноманітних	Аркуш А3, простий олівець, кольорові олівці, гумка, кнопки, гуаш, пензлі, смікоть для води, палітра, серветки для води, палітра, серветки	1

№	Предмет	Зміст завдання	Мета	Обладнання, матеріали та інструментарій	Кількість годин
13.	Рисунок	форм Виконати образну конструкцію "Кубо-людини" ("Фантастичне місто") методом комбінації кубо-призматичних форм (прямокутних).	ктерні риси форм Формування навичок абстрактного мислення на основі комбінації прямокутних геометричних форм; уявлення про абстрактний образ	для витирання пензлів та рук Аркуш А3, простий олівець, кольорові олівці, гумка, кнопки, гуаш, пензлі, смікоть для води, палітра, серветки для витирання пензлів та рук	1
14.	Рисунок	Виконати рисунок наторморту із набору сферичних форм	Ознайомлення із зображенням сферичних форм; продовжити формування уміння сприймати, розрізняти й аналізувати характерні риси форм	Аркуш А3, простий олівець, кольорові олівці, гумка, кнопки, гуаш, пензлі, смікоть для води, палітра, серветки для витирання пензлів та рук	1
15.	Рисунок	Виконати образну конструкцію "Лошарика" ("Торт", "Капелюх чарівника") на основі комбінації сферичних (овальних) форм	Формування навичок абстрактного мислення, створення абстрактного образу на основі комбінації овальних геометричних форм	Аркуш А3, простий олівець, кольорові олівці, гумка, кнопки, гуаш, пензлі, смікоть для води, палітра, серветки для витирання пензлів та рук	1
16.	Рисунок	Виконати рисунок на окремому аркуші зі створенням різної фактури штриха	Вивчення фактури у рисунку; виховання спостережливості, стимулювання дошкільності; розвиток дрібної моторики	Аркуш А3, простий олівець, кольорові олівці, гумка, кнопки	2
17.	Рисунок	На основі завдання №7 виконати трансформацію натурної постановки	Знайомство з принципами трансформації натурної постановки методами рисунка; формування уміння сприймати, розрізняти та аналізувати характерні риси різних форм	Аркуш А3, простий олівець, кольорові олівці, гумка, кнопки	2
18.	Рисунок	Виконати нариси постаті людини	Ознайомлення з технікою рису та пропорціями людини;	Аркуш А3, простий олівець, кольорові олівці, гумка, кнопки	1

№	Предмет	Зміст завдання	Мета	Обладнання, матеріали та інструментарій	Кількість годин
			надання початкових уявлень про будову людини;	кнопки	
19.	Рисунок	Виконати композицію методом геометричного ділення прямокутника (положення аркушу по горизонталі) прямими лініями. Лінії ви-конують методом "вектора"	Формування абстрактного мислення методами рисунка з використанням різних принципів організації образотворчої площини (рівновага, домінанта, акцентування, динаміка, статика, симетрія, асиметрія, ритм тощо); надання базових понять про komponування простих форм на площині; формування абстрактного та просторового мислення	Аркуш А3, простий олівець, кольорові олівці, гумка, кнопки, гуаш, пензлі, ем-кість для води, палітра, сер-ветки для витирання пензлів та рук	1
20.	Рисунок	Виконати композицію методом геометричного ділення прямокутника (положення аркушу по вертикалі) прямими лініями з додаванням тону	Формування абстрактного мислення методами рисунка з використанням різних принципів організації образотворчої площини	Аркуш А3, простий олівець, кольорові олівці, гумка, кнопки, гуаш, пензлі, ем-кість для води, палітра, сер-ветки для витирання пензлів та рук	1
21.	Рисунок	Виконати рисунок із викри-вленою геометричною сіт-кою	Формування абстрактного мислення методами рисунка з використанням різних принципів організації образотворчої площини	Аркуш А3, простий олівець, кольорові олівці, гумка, кнопки, гуаш, пензлі, ем-кість для води, палітра, сер-ветки для витирання пензлів та рук	1
22.	Рисунок	Виконати силуетне зобра-ження різних умовних фігур	Формування абстрактного мислення методами рисунка з	Аркуш А3, простий олівець, кольорові олівці, гумка.	1

№	Предмет	Зміст завдання	Мета	Обладнання, матеріали та інструментарій	Кількість годин
			використання різних принципів організації образотворчої площини; продовжувати знаходити з силуетними формами; формування абстрактного та просторового мислення	кнопки, гуаш, пензлі, ем-кість для води, палітра, сер-ветки для витирання пензлів та рук	
23.	Рисунок	Виконати графічну композицію на основі комбінації плоских геометричних фігур	Формування абстрактного мислення методами рисунка з використанням різних принципів організації образотворчої площини (рівновага, домінанта, акцентування, динаміка, статика, симетрія, асиметрія, ритм тощо)	Аркуш А3, простий олівець, кольорові олівці, гумка, кнопки, гуаш, пензлі, ем-кість для води, палітра, сер-ветки для витирання пензлів та рук	1
24.	Рисунок	Виконати рисунок натюр-морту контрастного за то-ном і фактурою при боковому освітленні. Рисунок ви-конується циклічно	Формування аналітичного мислення на основі визначення первинних ознак предметів	Аркуш А3, простий олівець, кольорові олівці, гумка, кнопки, гуаш, пензлі, ем-кість для води, палітра, сер-ветки для витирання пензлів та рук	2
25.	Рисунок	Нарисувати постать людини на одному аркуші в п'яти-шести позиціях, з передачею враження одного руху. Зображення виконується у вигляді стоп-кадру	Формування навичок зобра-ження постаті людини в харак-терному русі; передавати в зображенні елементарні співвід-ношення частин форми; стиму-лювати розвиток допитливості	Аркуш А3, простий олівець, кольорові олівці, гумка, кнопки, гуаш, пензлі, ем-кість для води, палітра, сер-ветки для витирання пензлів та рук	1
26.	Рисунок	Виконати рисунок чайника із різних позицій (згори,	Вивчення методу абстрактного рисунка; стимулювати розви-	Аркуш А3, простий олівець, кольорові олівці, гумка.	1

№	Предмет	Зміст завдання	Мета	Обладнання, матеріали та інструментарій	Кількість годин
		збоку, фронтально)	ток допитливості	кнопки, гуаш, пензлі, емкість для води, палітра, серветки для витирання пензлів та рук	
27.	Рисунок	Виконати рисунок натюрморту на основі рухомого об'єкту сприйняття. Робота виконується з використанням штрих-тона	Аналіз конструкції предмета зображення; вміння передавати в зображенні елементарні співвідношення частин форми	Аркуш А3, простий олівець, кольорові олівці, гумка, кнопки	1
28.	Рисунок	На основі попереднього аналізу конструкції дитячої іграшки "Паравозик" виконати образно-сюжетний малюнок	Вивчення методу образної конструкції	Аркуш А3, простий олівець, кольорові олівці, гумка, кнопки, гуаш, пензлі, емкість для води, палітра, серветки для витирання пензлів та рук	2
29.	Рисунок	На основі комбінаторики основних геометричних форм виконати натурний рисунок чучела птаха з подальшою передачею його фактури	Формування конструктивно-образного мислення; розвиток вміння виражати емоційне ставлення до навколишнього середовища; розвиток зорового сприйняття	Аркуш А3, простий олівець, кольорові олівці, гумка, кнопки, гуаш, пензлі, емкість для води, палітра, серветки для витирання пензлів та рук	1
30.	Рисунок	На основі завдання №11 виконати графічну композицію в техніці графографія	Ознайомлення з графічного технікою "графографія"	Аркуш А3, простий олівець, кольорові олівці, гумка, кнопки	1
31.	Рисунок	Виконати нарисі постаті людини у м'якому графічному матеріалі	Удосконалення методу ескзювання; надання початкових уявлень про будову людини; порівняння частин тіла за фо-	Аркуш А3, простий олівець, кольорові олівці, гумка, кнопки, пастель, сангіна	2

№	Предмет	Зміст завдання	Мета	Обладнання, матеріали та інструментарій	Кількість годин
32.	Живопис	Виконати етюди різних за кольором тону листя дерев на одному аркуші паперу	рмою Ознайомлення з технікою роботи акварельними фарбами; ознайомлення з поняттями "колір", "спектр"; формування хисту до аналізу кольору	Аркуш А3, простий олівець, кольорові олівці, гумка, кнопки, акварель, пензлі, емкість для води, палітра, серветки для витирання пензлів та рук	1
33.	Живопис	Виконати етюди фронтального розташування драпіровок із комбінації теплих кольорів	Ознайомлення з поняттям "теплі" кольори у живописі; формування уміння сприймати, розрізняти та аналізувати можливість кольору як засобу виразності	Аркуш А3, простий олівець, кольорові олівці, гумка, кнопки, гуаш, пензлі, емкість для води, палітра, серветки для витирання пензлів та рук	1
34.	Живопис	Виконати етюди фронтального розташування драпіровок із комбінації холодних кольорів	Ознайомлення з поняттям "холодні" кольори у живописі; формування уміння сприймати, розрізняти та аналізувати можливість кольору як засобу виразності	Аркуш А3, простий олівець, кольорові олівці, гумка, кнопки, гуаш, пензлі, емкість для води, палітра, серветки для витирання пензлів та рук	1
35.	Живопис	Виконати тематичний натюрморт "Дарі осені" ("Осінні квіти")	Закріплення понять "теплі" та "холодні" кольори в техніці "масляна пастель"; формування навичок роботи з різними видами фарб	Аркуш А3, простий олівець, кольорові олівці, гумка, кнопки, гуаш, пензлі, емкість для води, палітра, серветки для витирання пензлів та рук	2
36.	Живопис	Виконати натюрморт з набору плоских предметів у техніці "гуаш". Фронтальна композиція при фронтальному освітленні	Ознайомлення з поняттям "складний колір"; освоєння навичок роботи з палітрою по деградації спектрального чистого кольору; залучення до	Аркуш А3, простий олівець, кольорові олівці, гумка, кнопки, гуаш, пензлі, емкість для води, палітра, серветки для витирання пензлів та рук	2

№	Предмет	Зміст завдання	Мета	Обладнання, матеріали та інструментарій	Кількість годин
			художньо-творчої активності; спонукання мотивації	та рук	
37.	Живопис	Виконати етюд натюрморту з набору скляного посуду в техніці "акварель-лессування"	Освоєння техніки "акварель-лессування"; ознайомлення з основами малювання з натури, з процесом узагальнення форми; активізація сприйняття форми та фактури предмета	Аркуш А3, простий олівець, кольорові олівці, гумка, кнопки, акварель, пензлі, ємкість для води, палітра, серветки для витирання пензлів та рук	2
38.	Живопис	Виконати трансформацію завдання №5 таким чином: пропустити через чорний колір усі кольори композиції шляхом їх змішування на палітрі	Ознайомлення з методами формування кольорової домінанти; продовження ознайомлення з поняттям "колір як засіб виразності"; формування емоційного ставлення до образотворчої діяльності	Аркуш А3, простий олівець, кольорові олівці, гумка, кнопки, гуаш, пензлі, ємкість для води, палітра, серветки для витирання пензлів та рук	2
39.	Живопис	Виконати етюд натюрморту, що складається з композиції теплих і холодних драпіровок, предметів, контрастних за кольором і тоном	Ознайомлення з образним сприйняттям кольору; вивчення гармонії контрастних кольорів; ознайомлення з можливостями кольору та його відтінків, за допомогою яких передається настрій	Аркуш А3, простий олівець, кольорові олівці, гумка, кнопки, гуаш, пензлі, ємкість для води, палітра, серветки для витирання пензлів та рук	2
40	Живопис	Виконати етюд натюрморту з теплих і холодних кольорів за принципом "нюанс"	Ознайомлення з образним сприйняттям кольору; вивчення гармонії нюансу за кольором; ознайомлення з можливостями кольору під час створення художнього образу;	Аркуш А3, простий олівець, кольорові олівці, гумка, кнопки, гуаш, пензлі, ємкість для води, палітра, серветки для витирання пензлів та рук	2

№	Предмет	Зміст завдання	Мета	Обладнання, матеріали та інструментарій	Кількість годин
			виховання емоційного ставлення до навколишнього		
41.	Живопис	Виконати етюд тематичного натюрморту за принципом "контраст за кольором", "нюанс за тоном" (або навпаки)	Закріплення поняття "кольоровий нюанс", контраст у живописі; формування можливостей аналізувати колір, емоційне самовираження під час живопису	Аркуш А3, простий олівець, кольорові олівці, гумка, кнопки, гуаш, акварель, пензлі, ємкість для води, палітра, серветки для витирання пензлів та рук	2
42.	Живопис	Виконати тематичний натюрморт "Різдво" з використанням у постановці карнавальних масок, новорічних іграшок, ляльок. Робота виконується восковою пастеллю ("Карнавальні маски")	Формування композиційного мислення, кольорової єдності і гармонії; ознайомлення з новими композиційними розв'язками та фантазії	Аркуш А3, простий олівець, кольорові олівці, гумка, кнопки, воскова пастель	2
43.	Живопис	Виконати натюрморт "Старі речі" із чітко вираженою домінантою при точковому освітленні (свічка або газова лампа)	Ознайомлення з кольоровою домінантою як організуючим початком композиції; ознайомлення з можливостями засобів живопису	Аркуш А3, простий олівець, кольорові олівці, гумка, кнопки, гуаш, пензлі, ємкість для води, палітра, серветки для витирання пензлів та рук	2
44.	Живопис	На основі завдання №5 виконати силуетну композицію з використанням обмеженої кількості кольорів (не більше трьох)	Освоєння техніки "кольорова графіка"; продовження ознайомлення з можливостями кольору як засобу живопису	Аркуш А3, простий олівець, кольорові олівці, гумка, кнопки, гуаш, пензлі, ємкість для води, палітра, серветки для витирання пензлів та рук	2
45.	Живопис	Виконати етюд весняних квітів в умовах пленеру	Формування навичок натурного зображення в умовах пленеру	Аркуш А3, простий олівець, кольорові олівці, гумка,	2

№	Предмет	Зміст завдання	Мета	Обладнання, матеріали та інструментарій	Кількість годин
			неру; виховання естетичної свідомості; формування естетичних смаків та уподобань; розвиток уміння виражати емоційне ставлення до краси природи	кнопки, гуаш, акварель, пензлі, сміксть для води, палітра, серветки для витирання пензлів та рук	
46.	Композиція (станкова)	Виконати малюнок метелка із зображенням візерунка із геометричних фігур на його крилах ("Парасолька")	Ознайомлення з поняттям "символізм", "композиційна рівновага"; продовжувати формувати вміння аналізувати, фантазувати, розвивати творчу уяву	Аркуш А3, простий олівець, кольорові олівці, гумка, кнопки, гуаш, пензлі, сміксть для води, палітра, серветки для витирання пензлів та рук	2
47.	Композиція (станкова)	Виконати малюнок-колаж "Небувальщина" з використанням комбінаторики ("Кавунове місто", "Підводні фантазії")	Розвиток образного мислення, художньої фантазії, емоційної виразності; активізація амови-раження, художньо-творчої активності	Аркуш А3, простий олівець, кольорові олівці, гумка, кнопки, гуаш, пензлі, сміксть для води, палітра, серветки для витирання пензлів та рук	2
48.	Композиція (станкова)	Виконати композицію на тему прочитаної казки "Пан Коцький" ("Півник і двоє мишенят", "Федориле горе")	Формування художньо-образного мислення засобами образотворчого мистецтва; розвиток зорового сприйняття та просторового мислення	Аркуш А3, простий олівець, кольорові олівці, гумка, кнопки, гуаш, пензлі, сміксть для води, палітра, серветки для витирання пензлів та рук	2
49.	Композиція (станкова)	Виконати асоціативну композицію після попереднього прослуховування музичного твору	Формування образно-асоціативних здібностей самовираження; розвиток художньо-творчої активності, емоційної чуттєвості до краси;	Аркуш А3, простий олівець, кольорові олівці, гумка, кнопки, гуаш, акварель, пензлі, сміксть для води, палітра, серветки для витирання	2

№	Предмет	Зміст завдання	Мета	Обладнання, матеріали та інструментарій	Кількість годин
			формування естетичної свідомості	пензлів та рук	
50.	Композиція (станкова)	Виконати малюнок сновидінь "Я бачу кольорові сніг", "Жар-птиця" ("Півень", "Клуун")	Формування здатності дитини виражати глибокі інтимні відчуття через абстрактне місцення (арт-терапія)	Аркуш А3, простий олівець, кольорові олівці, гумка, кнопки, гуаш, акварель, пензлі, сміксть для води, палітра, серветки для витирання пензлів та рук	2
51.	Композиція (станкова)	Виконати композицію на тему "Жар-птиця" ("Півень", "Клуун")	Ознайомлення з поняттям "теплі кольори" та їх образно-асоціативними можливостями в тематичному малюванні; розвиток емоційного самовираження	Аркуш А3, простий олівець, кольорові олівці, гумка, кнопки, гуаш, акварель, пензлі, сміксть для води, палітра, серветки для витирання пензлів та рук	2
52.	Композиція (станкова)	Виконати композицію на тему "Снігова королева" ("Зимове вікно")	Ознайомлення з поняттям холодні кольори та їх образно-асоціативними можливостями в тематичному малюванні; розвиток емоційного самовираження	Аркуш А3, простий олівець, кольорові олівці, гумка, кнопки, гуаш, акварель, пензлі, сміксть для води, палітра, серветки для витирання пензлів та рук	2
53.	Композиція (станкова)	Виконати тематичну композицію після екскурсії по місту та цікавим місцям міста ("Я люблю своє місто", "Тварини – наші друзі")	Виховання почуття любові до свого міста як частини всієї Батьківщини; виховання почуття емпатії; вироблення практичного алгоритму в роботі над тематичною композицією	Аркуш А3, простий олівець, кольорові олівці, гумка, кнопки, гуаш, акварель, пензлі, сміксть для води, палітра, серветки для витирання пензлів та рук	2
54.	Композиція (станкова)	Виконати малюнок небувальщини з використанням	Розвиток образної уяви засобами образотворчого мистецтва	Аркуш А3, простий олівець, кольорові олівці, гумка,	2

№	Предмет	Зміст завдання	Мета	Обладнання, матеріали та інструментарій	Кількість годин
		техніки колаж ("Я – Котигорошко", "Я – чарівниця")	ва; розвиток творчих здібностей, уяви, фантазії	кнопки, ножиці, клей ПВА, кольоровий аркуш паперу, кольорова тканина	
55.	Композиція (станкова)	Виконати композицію на тему прочитаної казки "Іван-цук-Телесник", "Вовк і семейо козенят, "Коза-дереза").	Формування у дітей співчуття і співпереживання до всього живого на Землі; формування навичок використання композиційних принципів "контрасту" або "нюансу" в тематичному малюванні; виховання національної свідомості	Аркуш А3, простий олівець, кольорові олівці, гумка, кнопки, гуаш, пензлі, емкість для води, палітра, серветки для витирання пензлів та рук	2
56.	Композиція (станкова)	Виконати асоціативну композицію на основі прослуховування музичного твору П.І. Чайковського "Щорі року"	Розвиток асоціативного мислення та його методів реалізації засобами композиції і живопису; ознайомлення дітей з високими зірцями класичної музики	Аркуш А3, простий олівець, кольорові олівці, гумка, кнопки, гуаш, пензлі, емкість для води, палітра, серветки для витирання пензлів та рук	2
57.	Композиція (станкова)	Виконати малюнок сновидінь "Уві сні я подорожую"	Розвиток абстрактного мислення, арт-терапія, розвиток художньо-творчої активності, формування навичок емоційної виразності	Аркуш А3, простий олівець, кольорові олівці, гумка, кнопки, гуаш, акварель, пензлі, емкість для води, палітра, серветки для витирання пензлів та рук	2
58.	Композиція (станкова)	Виконати тематичну композицію з інформаційним подієм ("Я і море", "Я і місто")	Ознайомлення з композиційним поняттям "домінанта" як з організаційним початком, ознайомлення з можливостями прояву домінанти та акценту	Аркуш А3, простий олівець, кольорові олівці, гумка, кнопки, гуаш, акварель, пензлі, емкість для води, палітра, серветки для витирання пензлів та рук	2

№	Предмет	Зміст завдання	Мета	Обладнання, матеріали та інструментарій	Кількість годин
59.	Композиція (декоративна)	Виконати композицію киліма з листя різних порід дерев. Колаж	одночасно Ознайомлення з основними векторами образотворчої площини (осі, діагоналі, центр); організація композиційної рівноваги аркуша; продовження знайомства з нетрадиційною технікою образотворчої діяльності	пензлів та рук Аркуш А3, простий олівець, кольорові олівці, гумка, кнопки, ножиці, клей ПВА, кольоровий аркуш паперу, кольорова тканина	1
60.	Композиція (декоративна)	На основі натурних замальовок біоформ, виконати орнаментальну композицію простого ритму в ахроматичному варіанті. На основі натурних замальовок біоформ виконати орнаментальну композицію простого ритму у хроматичному варіанті	Ознайомлення з принципами організації орнаментальної композиції методом простого ритму з використанням ахроматичних та хроматичних кольорів; формування вміння самостійно знаходити рішення художніх завдань, що відповідають обраній техніці	Аркуш А3, простий олівець, кольорові олівці, гумка, кнопки, гуаш, акварель, пензлі, емкість для води, палітра, серветки для витирання пензлів та рук	2
61.	Композиція (декоративна)	На основі комбінаторики з сірників виконати орнаментальну композицію з подальшою фіксацією її на клей	Удосконалення знань, умінь та навичок у створенні композицій; формування вміння самостійно знаходити рішення художніх завдань, що відповідають обраній техніці	Аркуш А3, простий олівець, кольорові олівці, гумка, кнопки, ножиці, клей ПВА, сірники	2
62.	Композиція (декоративна)	Виконати декілька вправ для освоення техніки мазка петриківського розпису	Формування навичок петриківського розпису; освоення окремих елементів розпису; ознайомлення з декором, роз-	Аркуш А3, простий олівець, кольорові олівці, гумка, кнопки, гуаш, пензлі, емкість для води, палітра, сер-	2

№	Предмет	Зміст завдання	Мета	Обладнання, матеріали та інструментарій	Кількість годин
			лишим та геометричним орнаментом; виховання любові до національної спадщини; розвиток художньо-творчої активності	ветки для витирання пензлів та рук	
63.	Композиція (декоративна)	На основі натурної тематичної постановки виконати композицію квілліма в техніці "аплікація з тканини"	Освоєння техніки "аплікація з тканини"; формування образного мислення; ознайомлення з основними правилами заповнення площини; формування навичок роботи в техніці аплікація; розвиток дрібної моторики	Кольоровий аркуш А3, простий олівець,	2
64.	Композиція (декоративна)	Виконати закладинку для книжки в техніці петриківського розпису	Удосконалення техніки петриківського розпису; виховання любові до національної спадщини; розвиток художньо-творчої активності	Аркуш А3, простий олівець, кольорові олівці, гумка, кнопки, гуаш, пензлі, ємкість для води, папіра, серветки для витирання пензлів та рук	2
65.	Композиція (декоративна)	А) На окремих аркушах паперу виконати зразки фроттажу фактури різного матеріалу Б) Отримані зразки фроттажу розірвати; отримані шматочки використати для створення комбінації	Ознайомлення з технікою колажу та фроттажу; формування навичок під час роботи у техніці "фроттаж"; розвиток художньо-творчої активності	Аркуші А4, кольоровий аркуш А3, простий олівець, гумка, кнопки, ножниц, клей ПВА, фактура різного матеріалу	2
66.	Ліплення	Ліплення листочка клену з натур	Ознайомлення зі скульптурною технікою "рельєф"; формування	Дошка (формат А4), пластилін, стеки	2

№	Предмет	Зміст завдання	Мета	Обладнання, матеріали та інструментарій	Кількість годин
			мування навичок роботи з пластиліном; розвиток дрібної моторики		
67.	Ліплення	Виконати скульптурну композицію на тему казки "Рукавичка" у техніці "об'ємна скульптура". Робота виконується кольоровим пластиліном	Освоєння пластичної техніки "об'ємна скульптура"; збагачення знань про особливості об'ємної форми; розвиток дрібної моторики; стимулювання самостійності та художньо-творчого самовираження	Дошка (формат А4), пластилін, стеки	2
68.	Ліплення	Ліплення Опішнянської іграшки. Ліплення, висушування, розпис	Освоєння практичного алгоритму під час роботи над Опішнянською іграшкою; розвиток національної свідомості	Дошка (формат А4), пластилін, стеки, гуаш, пензлі, ємкість для води, папіра, серветки для витирання пензлів та рук	2
69.	Ліплення	Ліплення новорічної маски з сирого паперу (пап'є-маше) з подальшим розписом	Розвиток пластичного образного мислення; розвиток художньо-творчої активності	Дошка (формат А4), пластилін, стеки, папір, гуаш, пензлі, ємкість для води, папіра, серветки для витирання пензлів та рук	4
70.	Ліплення	Ліплення натюрморту в техніці "рельєф"	Поглиблення навичок роботи з натур у скульптурній техніці "рельєф"; розвиток дрібної моторики	Дошка (формат А3), пластилін, стеки	4
71.	Ліплення	Ліплення Яворівської іграшки. Ліплення, висушування, розпис	Освоєння основ практичного алгоритму під час роботи над Яворівською іграшкою; розвиток національної свідомості	Дошка (формат А4), пластилін, стеки, папір, гуаш, пензлі, ємкість для води, папіра, серветки для витирання	2

№	Предмет	Зміст завдання	Мета	Обладнання, матеріали та інструментарій	Кількість годин
72.	Ліплення	Ліплення Косівської іграшки. Ліплення, висушування, розпис	Освоєння практичного алгоритму під час роботи над Косівською іграшкою; розвиток національної свідомості	пензлів та рук Дошка (формат А4), пластилін, стекли, папір, гуаш, пензлі, ємкість для води, палітра, серветки для витирання пензлів та рук	2
73.	Ліплення	Виконати підвісну іграшку "Діах" на основі комбінації технічних прийомів паперової пластики з подальшим її декоруванням	Поглиблення навичок роботи у техніці "паперова пластика"; формування навичок роботи з ножницями; розвиток дрібної моторики; закріплення знань про декор	Папір, ножниці, гуаш, пензлі, ємкість для води, палітра, серветки для витирання пензлів та рук	2
74.	Ліплення	Виконати сюжетну композицію "Родина глеків" у техніці "об'ємна скульптура"	Ознайомлення з гончарством України та методами трактування гротескного образу; розвиток дрібної моторики; арт-терапія; закріплення навичок під час роботи з пластиліном	Дошка (формат А3), пластилін, стекли	2

IV. ЗМІСТ КУРСУ

Рисунок.

I семестр.

Розділ. Абрис, силует, пропорції.

Завдання 1. Спонтанний рисунок. Виконати декілька п'ятихвилинних нарисів з натури, не відриваючи погляду від неї;

Мета: Формування початкові навички роботи з лінією.

Завдання 2. Спонтанний рисунок. Виконати аналогічне завдання лівою рукою для правші і правою рукою для лівші;

Мета: Ознайомлення з поняттями "лінія", "пляма", "крапка".

Завдання 3. Спонтанний рисунок. Виконати аналогічне завдання безперервною лінією.

Мета: Формування натурального малювання у вигляді координації рук та очей.

Завдання 4. Рисунок абрису листя різних порід дерев, не відриваючи руки, з подальшою заливкою силуету тушшю.

Мета: Ознайомлення із засобами рисунка – абрис і силует.

Завдання 5. Рисунок абрису глечика відносно осьової лінії з подальшою заливкою силуету тушшю.

Мета: Формування знання, уміння у побудові парної форми.

Завдання 6. Рисунок двох різнохарактерних глечиків на одному аркуші з подальшою заливкою силуетів тушшю.

Мета: Ознайомлення з методом порівняння, розвиток відчуття характеру форми та її зв'язку з пропорціями.

Завдання 7. Рисунок групи предметів у фронтальній композиції різних за формою і тоном. Предмети перекривають один одного позиційно.

Мета: Передача "позиційного" простору в рисунку.

Розділ. Тон, штрих-тон, об'єм, фактура

Завдання 8. Спонтанний тоновий рисунок. Натюрморт у техніці "К'яроскуро". Виконати рисунок натюрморту, що складається з групи простих предметів світлих тонів при фронтальному освітленні.

Мета: Формування навички техніки "К'яроскуро" під час роботи над тоновим рисунком.

Завдання 9. Спонтанний тоновий рисунок. Освітлити цю ж постановку сильним світлом з боку. На предметах повинен з'явитися чіткий рисунок власних тіней. Рисунок виконується в техніці "штрих-тон".

Мета: Ознайомлення з поняттям "власна тінь" предмету.

Завдання 10. Спонтанний тоновий рисунок. Виконати цю ж або аналогічну постановку на попередньо тонованому аркуші "мокрим соусом" у графічній техніці "віднімання тону". Віднімання тону здійснюється м'якою гумкою.

Мета: Формування навичок роботи над тоновим рисунком у техніці “віднімання тону”.

Завдання 11. Рисунок із природи “Кактус у горщику”. Техніка “штрих-тон”.

Мета: Удосконалення навичок роботи в тоновому рисунку.

Завдання 12. Образна конструкція методом складання блоків. Виконати рисунок натюрморту з набору кубо-призматичних форм.

Мета: Ознайомлення з кубо-призматичними формами.

Завдання 13. Виконати образну конструкцію “Кубо-людини” методом комбінаторики кубо-призматичних (прямокутних) форм (“Фантастичне місто”).

Мета: Формування навичок абстрактного мислення, створення абстрактного образу на основі комбінаторики прямокутних геометричних форм.

Завдання 14. Виконати рисунок натюрморту з набору сферичних форм.

Мета: Ознайомлення із зображенням сферичних форм.

Завдання 15. Виконати образну конструкцію “Лошарика” на основі комбінаторики сферичних (овальних) форм (“Торт”, “Капелюх чарівника”).

Мета: Формування навичок абстрактного мислення, створення абстрактного образу на основі комбінаторики овальних геометричних форм.

Завдання 16. Фактура у рисунку. Виконати рисунок на окремому аркуші зі створенням різної фактури штриху.

Мета: Вивчення фактури у рисунку.

Завдання 17. Трансформація натурної постановки (завдання №7).

Мета: Ознайомлення з принципами трансформації натурної постановки методами рисунка.

Завдання 18. Нариси постаті людини.

Мета: Ознайомлення з технікою нарису та пропорціями людини.

II семестр.

Розділ. Абстрактний рисунок

Завдання 1. Виконати композицію методом геометричного ділення прямокутника (положення аркушу паперу по горизонталі) прямими лініями. Лінії виконуються методом “вектора”.

Мета: Формування абстрактного мислення методами рисунка з використанням різних принципів організації образотворчої площини таких, як: рівновага, домінанта, акцентування, динаміка, статика, симетрія, асиметрія, ритм тощо.

Завдання 2. Виконати композицію методом геометричного ділення прямокутника (положення аркушу паперу по вертикалі) прямими лініями з додаванням тону.

Мета: Формування абстрактного мислення методами рисунка з використанням різних принципів організації образотворчої площини; надання початкових понять про компонування простих форм на площині; формування абстрактного та просторового мислення.

Завдання 3. Виконати рисунок із викривленою геометричною сіткою.

Мета: Формування абстрактного мислення методами рисунка з використанням різних принципів організації образотворчої площини; надання початкових понять про компонування простих форм на площині; формування абстрактного та просторового мислення.

Завдання 4. На основі виконаної геометричної сітки методом розчленування прямими і кривими лініями, виконати силуетне зображення різних умовних фігур.

Мета: Формування абстрактного мислення методами рисунка з використанням різних принципів організації образотворчої площини; продовжувати знайомити з силуетними формами; формування абстрактного та просторового мислення.

Завдання 5. Виконати графічну композицію на основі комбінаторики плоских геометричних фігур.

Мета: Формування абстрактного мислення методами рисунка з використанням різних принципів організації образотворчої площини таких, як: рівновага, домінанта, акцентування, динаміка, статика, симетрія, асиметрія, ритм тощо.

Завдання 6. Виконати рисунок натюрморту контрастного за тоном і фактурою при боковому освітленні. Рисунок із природи виконується циклічно.

Мета: Формування аналітичного мислення на основі визначення первинних ознак предметів.

Розділ. Час у рисунку. Рухомий об’єкт сприйняття. Конструкція

Завдання 7. Нарисувати постать людини на одному аркуші в п’яти-шести позах із передачею враження одного руху. Наприклад, людина встає зі стільця. Зображення здійснюється у вигляді стоп-кадру. Можливі накладки зображення одне на одне.

Мета: Формування навичок зображення постаті людини в характерному русі.

Завдання 8. Виконати рисунок чайника із різних позицій в одному зображенні (згори, збоку, фронтально).

Мета: Вивчення методу абстрактного рисунка.

Завдання 9. Виконати рисунок натюрморту на основі рухомої точки сприйняття. Робота виконується з використанням штрих-тона;

Мета: Аналіз конструкції предмета зображення.

Завдання 10. Образна конструкція. На основі попереднього аналізу конструкції дитячої іграшки “Паровозик” виконати образно-сюжетний малюнок “Веселий паровозик”.

Мета: Вивчення методу образної конструкції.

Завдання 11. На основі комбінаторики основних геометричних форм виконати натурний рисунок чучела птаха з подальшою передачею його фактури.

Мета: Формування конструктивно-образного мислення дитини.

Завдання 12. На основі завдання №11 виконати графічну композицію в техніці “гратографія”.

Мета: Ознайомлення з графічною технікою “гратографія”.

Завдання 13. Виконати нариси постаті людини у м’якому графічному матеріалі.

Мета: Удосконалення методу швидкого малювання.

Живопис I семестр

Розділ. Теплі і холодні кольори

Завдання 1. Виконати етюди різних за кольором тону листя дерев на одному аркуші паперу.

Мета: Ознайомлення з технікою роботи акварельними фарбами.

Завдання 2. Виконати етюди фронтального розташування драпіровок із комбінації теплих кольорів.

Мета: Ознайомлення з поняттям “теплі” кольори у живописі.

Завдання 3. Етюди фронтального розташування драпіровок із комбінації холодних кольорів.

Мета: Ознайомлення з поняттям “холодні” кольори в живописі.

Завдання 4. Тематичний натюрморт “Дари осені” (“Осінні квіти”).

Мета: Закріплення поняття “теплі” та “холодні” кольори в техніці “масляна пастель”.

Розділ. Складний колір

Завдання 5. Виконати натюрморт із набору плоских предметів у техніці “гуаш”. Фронтальна композиція при фронтальному освітленні.

Мета: Ознайомлення з поняттям “складний колір”. Освоєння навичок роботи із палітрою по деградації спектрального чистого кольору.

Завдання 6. Виконати етюди натюрморту з набору скляного посуду в техніці “акварель-лесування”.

Мета: Освоєння техніки “акварель-лесування”.

Завдання 7. Виконати трансформацію завдання №5 таким чином: пропустити через чорний колір усі кольори композиції шляхом їх змішування на палітрі. Як наочний приклад постановку можна освітлити синьою лампою, при цьому проаналізувати із дитиною кольорову трансформацію, що відбулася в природі. Це завдання можна провести у вигляді гри, запропонувавши дітям подивитися на природу через прозоре скло, забарвлене теплим або холодним кольором.

Мета: Ознайомлення з методами формування кольорової домінанти.

II семестр

Розділ. Кольоровий контраст, нюанс

Завдання 1. Виконати етюд натюрморту, що складається з композиції теплих і холодних драпіровок, предметів, контрастних за кольором і тоном. Заняття проводити у вигляді гри “Король теплого королівства фарб воює з королем холодного королівства фарб”.

Мета: Ознайомлення з образним сприйняттям кольору. Вивчення гармонії контрастних кольорів.

Завдання 2. Виконати етюд натюрморту з теплих і холодних кольорів за принципом “нюанс”. Пояснити дітям: щоб не воювати більше між собою, королі вирішили бути схожими один на одного.

Мета: Ознайомлення з образним сприйняттям кольору. Вивчення гармонії нюансу за кольором.

Завдання 3. Виконати етюд тематичного натюрморту за принципом “контраст за кольором”; “нюанс за тоном” або навпаки (на вибір викладача).

Мета: Закріплення поняття кольоровий “нюанс”, “контраст” у живопису.

Розділ. Кольорова домінанта, акцент. Колорит

Завдання 4. Виконати тематичний натюрморт “Різдво” з використанням у постановці карнавальних масок, новорічних іграшок, ляльок тощо. Діти беруть участь у складанні композиції натюрморту. Робота виконується восковою пастеллю (“Карнавальні маски”).

Мета: Формування композиційного мислення, кольорової єдності і гармонії.

Завдання 5. Виконати натюрморт із чітко вираженою домінантою на тему “Старі речі” при точковому освітленні (свічка або газові лампа).

Мета: Ознайомлення з кольоровою домінантою як організуючим початком композиції.

Завдання 6. На основі завдання №5 виконати силуетну композицію з використанням обмеженої кількості кольорів (не більше трьох кольорів).

Мета: Освоєння техніки “кольорова графіка”.

Завдання 7. Виконати етюд весняних квітів в умовах пленеру.

Мета: Формування навичок натурного зображення в умовах пленеру.

Композиція (станкова)

I семестр

Розділ: Симетрія, асиметрія. Статика, динаміка, ритм

Завдання 1. Малюнок метелика із зображенням візерунка на крилах з геометричних фігур (“Парасолька”).

Мета: Ознайомлення з поняттями “симетрія”, “композиційна рівновага”.

Завдання 2. Малюнок-колаж “Небувальщина”. Зображення реальних тварин із використанням комбінаторики їх різних частин тіла (“Кавунове місто”, “Підводні фантазії”).

Мета: Розвиток образного мислення, художньої фантазії.

Завдання 3. Композиція на тему прочитаної казки “Пан Коцький” (“Півник і двосмишенят”, “Федорине горе”).

Мета: Формування художньо-образного мислення засобами образотворчого мистецтва.

Завдання 4. Асоціативна композиція після попереднього прослуховування музичного твору відомого композитора.

Мета: Формування образно-асоціативних здібностей самовираження.

Завдання 5 Малюнок сновидінь “Я бачу кольорові сни”.

Мета: Формування здатності дитини виражати глибокі інтимні відчуття через абстрактне мислення.

Завдання 6. Виконати композицію на тему “Жар-птиця” (“Півень”, “Клоун”).

Мета: Ознайомлення з поняттям “теплі кольори” та його образно-асоціативними можливостями в тематичному малюванні.

Завдання 7. Виконати композицію на тему “Снігова королева” (“Зимове вікно”).

Мета: Ознайомлення з поняттям “холодні кольори” та його образно-асоціативними можливостями в тематичному малюванні.

Завдання 8. Тематична композиція “Я люблю своє місто” після екскурсії по місту, його цікавими місцями (“Тварини – наші друзі”). Під час екскурсії виконуються замальовки і фотостуди.

Мета: Виховання почуття любові до свого міста як частини всієї Батьківщини; виховання почуття емпатії. Вироблення практичного алгоритму в роботі над тематичною композицією.

II семестр

Розділ: Контраст, нюанс. Домінанта, акцент

Завдання 1. Малюнок небувальщини “Я – Котигорошко”, “Я – чарівниця” тощо з використанням техніки “колаж”.

Мета: Розвиток образної уяви засобами образотворчого мистецтва.

Завдання 2. Композиція на тему прочитаної казки “Івасик-Телесик”. Бесіда після прочитаної казки, визначення героїв і антигероїв (“Вовк і семеро козенят”, “Коза-дереза”).

Мета: Формування у дітей співчуття і співпереживання до всього живого на Землі. Використання композиційних принципів “контрасту” або “нюансу” в тематичному малюванні.

Завдання 3. Асоціативна композиція на основі прослуховування музичного твору П. І. Чайковського “Пори року”. Короткий аналіз музичного твору.

Мета: Розвиток асоціативного мислення та його методів реалізації засобами композиції і живопису. Ознайомлення дітей із високими взірцями класичної музики.

Завдання 4. Малювання сновидінь “Уві сні я подорожую”.

Мета: Розвиток абстрактного мислення.

Завдання 5. Тематична композиція “Я і море”, “Я і місто” з інформаційним полем (“Танок диких людей”, “Коні, які швидко мчать”).

Мета: Ознайомлення з композиційним поняттям “домінанта” як організаційним початком; ознайомлення з можливостями прояву домінанти та акценту одночасно.

Композиція (декоративна)

I семестр

Розділ: Симетрія, асиметрія. Ахроматичні, хроматичні кольори

Завдання 1. Композиція килима з листя різних порід дерев. Колаж.

Мета: Ознайомлення з основними векторами образотворчої площини. Осі, діагоналі, центр. Організація композиційної рівноваги аркуша.

Завдання 2. На основі натурних замальовок біоформ виконати орнаментальну композицію простого ритму в ахроматичному варіанті. На основі натурних замальовок біоформ виконати орнаментальну композицію простого ритму у хроматичному варіанті.

Мета: Ознайомлення з принципами організації орнаментальної композиції методом простого ритму з використанням ахроматичних кольорів.

Завдання 3. На основі комбінаторики сірників (можна з кольоровими голівками сірки) виконати орнаментальну композицію з подальшою фіксацією її на клей.

Мета: Удосконалення знань, умінь у створенні композиції.

Завдання 4. Петриківський розпис. Освоєння окремих елементів розпису. Виконати декілька вправ для освоєння техніки “мазок”.

Мета: Формування навичок петриківського розпису.

II семестр

Розділ: Статика, динаміка. Ритм. Контраст, нюанс. Домінанта

Завдання 1. На основі натурної тематичної постановки виконати композицію килимка в техніці “аплікація з тканини”.

Мета: Освоєння техніки “аплікація з тканини”.

Завдання 2. Петриківський розпис. Виконати закладинку для книги в техніці “петриківський розпис”.

Мета: Удосконалення техніки “петриківський розпис”.

Завдання 3. Колаж із фроттажем. Випадковість і контроль:

а) виконати на окремих аркушах паперу (папір повинен бути тонкий) зразки фроттажу фактури різного матеріалу (дерева, тисненої шкіри, малюнка лінолеуму, шпукатурки, монет тощо). Малюнок можна виконати шляхом натирання гладкого скла, методом “сухого” пензлика, грифелем кольорового олівця, фломастером, вугіллям, графітом тощо.

б) зразки фроттажу розірвати на невеликі шматочки, перемішати між собою і висипати на задалегідь приготовлений чистий аркуш паперу. Отриману комбінацію зі шматочків фроттажу закріпити клеєм.

Мета: Ознайомлення з технікою колажу та фроттажу.

Ліплення I семестр

Завдання 1. Ліплення листочка клена з природи.

Мета: Ознайомлення зі скульптурною технікою “рельєф”.

Завдання 2. Скульптурна композиція на тему казки “Рукавичка”. Техніка “об’ємна скульптура”. Робота з кольоровим пластиліном.

Мета: Освоєння пластичної техніки “об’ємна скульптура”.

Завдання 3. Ліплення Опішнянської іграшки. Ліплення, висушування, розпис.

Мета: Освоєння практичного алгоритму під час роботи над Опішнянською іграшкою.

Завдання 4. Ліплення новорічної карнавальної маски з сирого паперу (пап’є-маше) з подальшим розписом. Як варіант – карнавальна маска в техніці “паперової пластики складеного навпіл аркушу паперу з подальшим розписом”.

Мета: Розвиток пластичного образного мислення.

II семестр

Завдання 1. Ліплення наторморту в техніці “рельєф”.

Мета: Поглиблення навичок роботи з природи у скульптурній техніці “рельєф”.

Завдання 2. Ліплення Яворівської іграшки. Ліплення, висушування, розпис.

Мета: Освоєння основ практичного алгоритму під час роботи над Яворівською іграшкою.

Завдання 3. Ліплення Косівської іграшки. Ліплення, висушування, розпис.

Мета: Освоєння практичного алгоритму під час роботи над Косівською іграшкою.

Завдання 4. Виконати підвісну іграшку на тему “Птах” на основі комбінаторики технічних прийомів паперової пластики з подальшим її декоруванням.

Мета: Поглиблення навичок роботи у техніці “паперова пластика”.

Завдання 5. Сюжетна композиція “Родина глеків” у техніці “об’ємна скульптура”.

Мета: Ознайомлення з гончарством України та методами трактування національного образу.

V. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ДЛЯ ВИКЛАДАЧА

1. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку в Україні «Я у світі» / [наук. ред. та упоряд. О. Кононко], –2-е вид. – К. : Світич, 2008. – 430с.
2. Бакушинский А. В. Художественное творчество и воспитание / А. В. Бакушинский // Исследования и статьи. – М. : Советский художник, 1981. – С. 48 – 77.
3. Богоявленская Д. Б. Интеллектуальная активность, как проблема творчества / Д. Б. Богоявленская. – Ростов-на-Дону : Издательство Ростовского университета, 1983. – 173 с.
4. Выготский Л. С. Воображение и творчество в детском возрасте. Психологический очерк / Л. С. Выготский. – М. : Просвещение, 1967. – 93 с.
5. Ветлугина Н. А. Методы эстетического воспитания и художественного обучения / Н. А. Ветлугина // Основы дошкольной педагогики. – М. : Педагогика, 1980. – 271с.
6. Винниченко В. В. Методические рекомендации по оценке результатов детского изобразительного творчества / В. В. Винниченко // Дошкольное воспитание. – 1993. – № 5. – С. 41 – 43.
7. Вишнякова Н. Ф. Рефлексивно-креативный подход к управлению творческим процессом / Н. Ф. Вишнякова // Гуманизация образования. 1998.– №1. – С. 32 – 38.
8. Голованова И. Л. Активизация творческих способностей дошкольников и младших школьников в процессе работы с различными художественными материалами: дис. кан. пед. наук. / И. Л. Голованова – М., 1995. – 150с.
9. Григорьева Г. Г. Развитие дошкольника в изобразительной деятельности: учебное пособие [для студентов высших педагогических учебных заведений] / Г. Г. Григорьева. – М. : Издательский центр «Академия», 1999. – 344с.
10. Запорожец А. В. Значение ранних периодов детства для формирования детской личности / А. В. Запорожец. – М. : Наука, 1978. – 300 с.
11. Изобразительное искусство и художественный труд / [Неменский Б. М., Фомина Н. Н., Гросул Н. К. и др.]. – М. : Просвещение, 1991. – 192 с.
12. Кардашов В. Н. Теоретические и методические основы художественно-творческого развития школьника / В. Н. Кардашов. – Бердянск: 2000. – 153 с.
13. Кудрявцев Т. В. Психология творческого мышления / Т. В. Кудрявцев. – М. : Издательство Московского университета, 1975. – 209 с.
14. Кудрявцев Т. В. Феномен детской креативности / Т. В. Кудрявцев // Дошкольное воспитание. № 5. – 2006. – С. 71 – 78.
15. Кучерявий О. Г. Педагогіка і психологія дитячої творчості / О. Г. Кучерявий. // Аспект самоформування вмінь організувати творчість дітей: навчальний посібник. – К. : ІЗМН, 1998. – 156 с.
16. Лазарєв М. О. Основи педагогічної творчості: навчальний посібник [для педагогічних інститутів] / М. О. Лазарєв. – Суми: ВВП “Мрія”-ЛТД, 1995. – 212с.
17. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность / А. Н. Леонтьев. – 2-е изд. – М. : Политиздат, 1977. – 287 с.

18. Мішхиха Л. П. Психологія творчості. навчальний посібник [для студентів ВНЗ] / Л. П. Мішхиха. – Івано-Франківськ: Гостинець, 2004. – 448с.
19. Моляко В. А. Проблемы психологии творчества и разработка подхода к изучению одаренности. / В. А. Моляко // Вопросы психологии. – 1994. – № 5.
20. Педагогический энциклопедический словарь / [гл. ред. Б. М. Бимбад; редкол.: М. М. Безрукин, В. А. Болотов, Л. С. Глебова и др.]. – М. : Большая Российская энциклопедия, 2009. – 234 с.
21. Педагогіка мистецтва [Текст]: (теорія і методика викладання мистецьких дисциплін): монографія / Г. М. Падалка; [голов. ред. К. А. Романова]. – К. : Освіта України, 2008. – 274 с.
22. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: навч. посібник [для студентів вищих навч. закладів] / Т. І. Поніманська. – К. : Академвидав, 2004. – 456с.
23. Пономарев Я. А. Психология творчества и педагогика / Я. А. Пономарев. – М. : Педагогика, 1976. – 280 с.
24. Ростовцев М. М. История методов обучения рисованию: русской и советской школы рисунка / М. М. Ростовцев // Учебное пособие [для студентов худ.-граф. фак. пед. ин-тов по спец. №2109 «Черчение, рисование и труд»]. – М. : Просвещение, 1982. – 240 с., ил.
25. Рудницька О. П. Педагогіка: загальна та мистецька: навчальний посібник / О. П. Рудницька. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2005. – 360 с.
26. Сакуліна Н. П. Рисование в дошкольном детстве / Н. П. Сакуліна. – М. : Просвещение, 1965. – 148с.

VI. ДОДАТКИ

Казка “Рукавичка”

Йшов дід лісом, а за ним бігла собачка, та й загубив дід рукавичку.

От біжить мишка, улізна в ту рукавичку та й каже:

— Тут я буду жити!

Коли це жабка плигає та й питає:

— А хто-хто в цій рукавичці?

— Мишка-шкряботушка. А ти хто?

— Жабка-скрекотушка. Пусти й мене!

От уже їх двос. Коли біжить зайчик. Прибіг до рукавички та й питає:

— А хто-хто в цій рукавичці?

— Мишка-шкряботушка, жабка-скрекотушка. А ти хто?

— А я зайчик-побігайчик. Пусти і мене!

— Іди!

От уже їх трос.

Коли це біжить лисичка — та до рукавички:

— А хто-хто в цій рукавичці живе?

— Мишка-шкряботушка, жабка-скрекотушка та зайчик-побігайчик. А ти хто?

— Та я лисичка-сестричка. Пусти і мене!

— Та йди!

Ото вже їх четверо сидить. Аж суне вовчик — та й собі до рукавички, питається:

— А хто-хто в цій рукавичці живе?

— Мишка-шкряботушка, жабка-скрекотушка, зайчик-побігайчик та лисичка-сестричка. А ти хто?

— Та я вовчик-братик. Пусти і мене!

— Та вже йди!

Уліз і той. Уже їх п'ятеро.

Де не взявся — біжить кабан.

— Хро-хро-хро! А хто-хто в цій рукавичці живе?

— Мишка-шкряботушка, жабка-скрекотушка, зайчик-побігайчик, лисичка-сестричка та вовчик-братик. А ти хто?

— Хро-хро-хро! А я кабан-іклан. Пусти і мене!

— Оце лихо! Хто не набреде — та все в рукавичку! Куди ж ти тут улінеш?

— Та вже влізу, — пустіть!

— Та що вже з тобою робити, — йди!

Уліз і той. Уже їх шестеро, уже так їм тісно, що й нікуди. Коли це тріщать куці, вилазить ведмідь — та й собі до рукавички, реве й питається:

— А хто-хто в цій рукавичці живе?

— Мишка-шкряботушка, жабка-скрекотушка, зайчик-побігайчик, лисичка-сестричка, вовчик-братик та кабан-іклан. А ти хто?

— Гу-гу-гу! Як вас багато! А я ведмідь-набрідь. Пусти і мене!

— Куди ми тебе пустимо, коли й так тісно?

— Та якось будемо.

— Та вже йди, тільки скраську! Уліз і ведмідь, — семеро стало.

Та так вже тісно, що рукавичка ось-ось розірветься.

Коли це дід оглядівся,— нема рукавички. Він тоді назад — шукати її, а собачка попереду побігла. Бігла-бігла, бачить — лежить рукавичка і ворухиться. Собачка тоді: “Гав-гав-гав!”

Вони як злякануться, як вирвуться з рукавички,— так усі й порозбігалися лісом. Прийшов дід та й забрав рукавичку.

Казка “Вовк та семеро козенят”

Дика коза збудувала собі в лісі хатку і вивела собі там діти. Коли виходила коза з дому пастися, то наказувала дітям, щоб вони нікому не відчиняли дверей. Пішла коза по лісу, напаслася досить, вернулася додому, підійшла до дверей і заспівала:

Діточки мої, козеняточка, Відмикайтеся, відчиняйтеся! Ваша матінка прийшла, Молочка вам принесла.

Козенята, почувши материн голосок, кинулися вмиль до дверей і відчинили. Коза увійшла, нагодувала діти молоком і знов побігла пастися.

Вовк підслухав, як коза співала, тільки не второпав гаразд, як вона голосила. Трохи згодом підійшов він до козиної хатки і зтяг пісню своїм невдалим вовчим голосом:

Козеняточка, мої хлоп'яточка, Відсувайтеся, відчиняйтеся! Ваша мати прийшла, Молочка вам принесла.

Козенята пізнали, що то не материн голос, і кажуть вовкові:

— Не відчинимо, не матінчин голосок. У нашої матусі голосок тоненький.

Вовк одійшов від козиної хатки, сів за кущем, посидів трохи, поміркував і знов пішов до козенят. Підійшов до дверей і зтяг тонким голосом:

Козеняточка, мої діточки, Відмикайтеся, відчиняйтеся! Ваша мати прийшла, Молочка вам принесла.

Козенята кинулися до дверей відчиняти, та в сам час схаменулися, розшолопали, що вовк не так приспівує, та й голос його нерівний, трохи грубий. Тоді вони відповіли йому так:

— Не відчинимо, не матінчин голосок. У нашої матінки голосок тонший, та й вона не так співає.

Вовк з досадою пішов від хатки. Відійшов геть за кущі неподалік від козенят і сів там піджидати, поки не прийде коза, щоб підслухати, як вона буде співати, і щоб і собі переймити її голос та приспів. Незабавки прийшла коза і заспівала:

Діточки мої, козеняточка, Відмикайтеся, відчиняйтеся! Ваша матінка прийшла, Молочка вам принесла.

Козенята пізнали свою матінку, відчинили їй і сказали, що до них хтось приходив та хотів їх обманити. Коза нагодувала діти і приказала їм, щоб вони нікому не відчиняли, щоб не помилилися, розповіла їм, як вона буде приспівувати надалі. Коза переночувала дома, а на ранок, ледве зазоріло, побігла пастися. Вовк, діждавши ранку, став придумувати, як би то йому умудритися, щоб свій голос підвести під козиний, а далі почав пробувати свій голос. Завив раз — дуже грубо; завив другий раз — також не підходить під козиний голос. Зтяг третій раз найтоншим голосом, яким міг, а все ж таки не підходив під козиний голос.

Бігла мимо лисиця, почула вовче виття і спинилася. Підійшла ближче до вовка і питає:

— Чого ти, вовче, висш? Чи так зголоднів?

— Та це я, лисичко-сестричко, пробую свій голос. Надибав козину хатку та й ніяк не можу добратися до козенят, не відчиняють кляті дверей, пізнають по голосу, що не їх мати. Тому я хочу підібрати ноту, щоб заспівати по-козиначому.

— Ні, вовче, з цього нічого не буде. Коли хочеш посмакувати козятини, то попроси мене, я тебе навчу.

— Навчи, будь ласка, я тобі віддячуся.

— А що ж ти мені даси?

— Як доберуся до козенят, то й тобі одно віддам.

— Ні, я на те не пристану. Коли там діло буде, а я зараз їсти хочу. Ти принеси мені гуску, тоді навчу тебе, як голос поправити.

Вовк згодився, побіг добувати гуску. Довгенько вовк' никав понад річкою в очереті, все підкрадався до гусей і аж надвечір піймав одну гуску. Вмиль примчав до лисиці, віддав їй подарунок і каже:

— Ну, тепер, сестричко, навчи, як поправити голос.

— А ось що, вовче: іди ти до коваля і попроси його, щоб він тобі насталив голос. Тоді ти будеш уміти співати по-козиначому.

— А де ж я буду того коваля шукати?

— А он там край села стоїть кузня, туди і йди просто.

Вовк послухав лисиці, пішов до коваля. Підійшов до кузні і каже:

— Чоловіче, настали мені голос, щоб я міг співати по-козиначому.

— А що ж ти мені за те даси?

— Та я ж не знаю, що ти з мене візьмеш. Грошей у звірів не буває, а подаруночок який-небудь принесу тобі.

— А от що, вовче, принеси ти мені пару гусей, тоді я насталив голос. Тільки щоб гуси були живі.

Вовк пішов до річки і почав увихатися по берегу в очеретах. Заляпався бідняга по самі вуха, а таки піймав пару гусей, узяв їх за крила і повів до коваля. Вовка брала оскома на гусей, хотілося самому їх попоїсти, та треба було добитися свого. Приніс гуси до коваля і каже:

— Ну, чоловіче, подарунок тобі я вже приніс, стали швидше мені голос.

— Добре, вовче, тепер можна братися за роботу. Ти, вовче, присунься ближче до ковадла, висолопи якнайдужче язик та заплющ очі, а я зараз прилагоджу все, що треба.

Вовк підійшов до ковадла, висолопив язик, заплющив очі і стояв як укопаний. Коваль ухопив швидко щонайбільший молот та як торохне вовка по лобі! Той бідак і не ворухнувся. Коваль стягнув тоді з вовка шкуру, відвіз до міста і продав за 10 карбованців, а гуси лишив собі на заріз.

Так козенята лишилися живі й здорові.

Українська Народна Казка “Півник і двос мишенят”

Жили собі двос мишенят — Круть та Верть і півник Голосисте Горлечко. Мишенята було тільки й знають, що танцюють та співають. А півник удосвіта

встане, всіх піснею збудить та й до роботи береться. Ото якось підмітав у дворі та й знайшов пшеничний колосок.

— Круть, Верть, — став гукати півник, — а гляньте-но, що я знайшов!

Поприбігали мишенята та й кажуть:

— Коли б це його обмолотити...

— А хто молотитиме? — питається півник.

— Не я! — одказує одне мишеня.

— Не я! — каже й друге мишеня.

— Я обмолочу, — каже до них півник. І взявся до роботи.

А мишенята й далі граються.

От вже й обмолотив півник колосок та й знов гукає:

— Гей, Круть, гей, Верть, а йдїть гляньте, скільки зерна я намолотив!

Поприбігали мишенята.

— Треба, — кажуть, — зерно до млина однести та борошна намолоти.

— А хто понесе? — питає півник.

— Не я! — гукає Круть.

— Не я! — гукає Верть.

— Ну, то я однесу, — каже півник. Узав на плечі мішок та й пішов.

А мишенята собі одно скачуть — у довгої лози граються. Прийшов півник додому, знов кличе мишенят:

— Гей, Круть, гей, Верть! Я борошно приніс. Поприбігали мишенята, порадили:

— Ой півничку! Вже тепер тісто треба замісити та пірижечків спекти.

— Хто ж міситиме? — питає півник. А мишенята й знов свос:

— Не я! — пищить Круть.

— Не я! — пищить Верть. Подумав, подумав півник та й каже:

— Доведеться мені, мабуть.

От замісив півник тісто, приніс дрова та й розпалив у печі. А як у печі нагоріло, посадив пірижки.

Мишенята й собі діло мають: пісень співають, танцюють.

Аж ось і спеклися пірижки, повиймав їх півник, виклав на столі.

А мишенята вже й тут. І гукати їх не треба.

— Ох, і голодний я! — каже Круть.

— А я який голодний! — каже Верть. Та й посідали до столу.

А півник і каже:

— Стривайте-но, стривайте! Ви мені перше скажіть, хто знайшов колосок.

— Ти, — кажуть мишенята.

— А хто його обмолотив?

— Ти, — вже тихіше відказують Круть із Вертем.

— А тісто хто місив? Піч витопив? Пірижків напїк?

— Ти, — вже й зовсім нищечком кажуть мишенята.

— А що ж ви робили?

Що мали казати мишенята? Нічого. Стали вони тут вилазити з-за столу, а півник їх і не тримас. Хто ж отаких лінохів пірижками пригощатиме?.

Українська народна казка "Івасик-Телесик"

Був собі чоловік та жінка, а в них синок-одиначок Івасик. Ото Івасик, як підріс трошки, став просити батька:

— Зробіть мені, тату, човник та весельце, то я буду рибку ловити та вас обох при старощах годуватиму.

— Куди тобі, синку, ти ще малий, — каже батько.

А він таки в одно: "Зробіть та й зробіть".

От зробив йому батько човна і весельце, і став Івасик рибалити. Попливе Івасик геть-геть річкою, а мати тим часом йому їсти наварить та в горнятка-двійнятка накладе, візьме ті двійнятка, ще й сорочечку білу для Івася, піде до берега, стане та й кличе:

Івасику, Івасику,

Приплинь, приплинь до бережка,

Я дам тобі їсти-пити

І хороше походити.

А Івасик почус:

— Це ж моєї матінки голосок. Пливи, пливи, човнику, до бережка.

Приплине, пообідас, сорочечку білу візьме, подякує, віддасть матері рибку, що наловив, та й знов на річку. Нагледіла Івасика відьма та й каже собі:

— Ото б добре Івасикового м'яся попоїсти! Дай-но я його підманю.

Стала в обідню годину на бережку та й кличе:

Івасику, Івасику,

Приплинь, приплинь до бережка,

Я дам тобі їсти-пити

І хороше походити.

Івасик послухав, послухав:

— Ні, це не моєї матінки голосок: у моєї матінки голосок, як шовк, а це такий, як вовк. Пливи, пливи, човнику, далі та далі!

Бачить відьма, що так не підманить, пішла до коваля:

— Ковалю, скуй мені такий голос, як у Івасикової матері.

Коваль скував їй тоненький голос, а вона пішла до річки та вже новим голосом кличе Івасика:

Івасику, Івасику,

Приплинь, приплинь до бережка,

Я дам тобі їсти-пити

І хороше походити.

— Оце ж моєї матінки голосок. Пливи, пливи, човнику, до бережка.

Тільки що Івасик на бережок, а відьма його — хап! та й потягла до своєї хати.

Принесла та й каже дочці:

— Ось на, Оленко, цього хлопчика, спечи мені його на обід.

— Добре, мамо, — каже Оленка. — Я вже й у печі напалїла.

— То я піду по сіль, — каже відьма, — а поки вернуся, щоб була мені печеня готова.

Відьма пішла по сіль, а Оленка взяла лопату та й каже до Івасика:

— Сїдай, хлопче, на лопату.

— Та я не вмїю.

— Та сідай, сідай!

От Івасик то руку покладе, то голову, а все не сідає, нібито не вміє, а далі до Оленки:

— Ти мені покажи, як сідати, то я й сяду.

— Та от же так, дивися!

Сіла Оленка на лопату, а Івасик її — шух! У піч із заслонкою затулив, там вона й спеклась.

Вибіг Івасик з хати, коли чує, відьма йде; він хутчій на явора, сховався та й сидить.

Увійшла відьма в хату, бачить: нема Оленки.

— Ну, дівка! Тільки я з хати, а вона вже й чкурнула. Я ж тобі дам! Мабуть, що пообідаю сама.

Витягла сама печеню, наїлася, пішла, лягла під явором та й качається:

— Покочуся, повалюся, Івасикового м'яся найвшися.

А Івасик не витерпів та з явора до неї:

— Покотися, повалися, Оленчиного м'яся найвшися!

— А, то ти тут, сякий-такий сину! Чекай же, я ж таки тебе з'їм!

Та й почала відьма явора гризти; гризе, гризе та зубами клацає. Бачить Івасик, що непереливки, аж тут дивиться: летять гуси. Він до них:

Гуси, гуси, лебедята, візьміть мене на крилята та понесіть до батенька, а в батенька їсти-пити і хороше походити.

А вони кажуть:

— Нам ніколи, нехай тебе задні візьмуть. — Та й полетіли.

А відьма все гризе, аж явір трясеться. Надлетіли задні гуси. Івасик до них:

Гуси, гуси, лебедята,
візьміть мене на крилята...

— Нехай тебе задні візьме! — кажуть гуси та й полетіли.

А відьма вже так явора підгризла, що він аж похилився, от-от упаде.

Коли то летить одна гусочка, одне крильце їй перебите, то вона од гурту одбилась та так сама позаду і летить. Івасик заплакав та до неї:

Ой гусятко, лебедятко, візьми мене на крилятко та понеси до батенька, а в батенька їсти-пити і хороше походити.

Шкода стало гусочці Івасика, от вона й каже:

— Та вже сідай, може, якось долетимо.

Івасик сів на неї, та й полетіли.

Відьма, як побачила, що Івасик таки втік, надулась спересердя та й луснула.

А Івасик з гусочкою полетіли-полетіли та під батьковим віконцем сіли. Став Івасик під віконцем та й слухає, що там старі гомонять. А там мати піріжечки з печі виймає по парі; кладе їх на віконце та й промовляє:

— Це тобі, дідусю, а це мені, дідусю.

Івасик з-поза вікна й обзивається:

— А Івасикові й нема!

— О, старий, — каже мати, — шось мені так як Івасиків голос вчувається!

— Та де там, стара, нашого Івасика вже на світі немає.

Утерла стара сльози та й знову до піріжечків:

— Це тобі, дідусю, а це мені, дідусю.

Аж Івасик знов:

— А Івасикові й нема.

— Та ні-таки, старий, — каже мати, — я добре чую, це він.

Вийшли старі за поріг, аж дивляться: Івасик стоїть під віконцем. Поздоровкались, почоломкались та такі-то вже раді. Мати Івасикові і головку змила, і сорочечку білу дала, і нагодувала, а гусочці щонайліпшого зерна посипала. Та й стали вони укупочці жити. І досі живуть та хліб жують.

От вам казка, а мені бубликів в'язка.

Українська народна казка “Коза-дереза”

Були собі дід та баба. Поїхав дід на ярмарок та й купив собі козу. Привіз її додому, а рано на другий день посилав дід старшого сина ту козу пасти. Пас, пас хлопець її аж до вечора та й став гнати додому. Тільки до воріт став доганяти, а дід став на воротях у червоних чоботях та й питається:

— Кізонько моя мила, кізонько моя люба! Чи ти пила, чи ти їла?

— Ні, дідусю, я й не пила, я й не їла: тільки бігла через місточок та вхопила кленовий листочок, тільки бігла через гребельку та вхопила водиці крапельку,— тільки пила, тільки й їла!

От дід розсердився на сина, що він погано худоби доглядає, та й прогнав його.

На другий день посилав другого сина — меншого. Пас, пас хлопець козу аж до вечора та й став гонити додому. Тільки став до воріт доганяти, а дід став на воротях у червоних чоботях та й питається:

— Кізонько моя мила, кізонько моя люба! Чи ти пила, чи ти їла?

— Ні, дідусю, я не пила, я й не їла: тільки бігла через місточок та вхопила кленовий листочок, бігла через гребельку та вхопила водиці крапельку,— тільки пила, тільки й їла!

От дід і того сина прогнав.

На третій день посилав вже жінку. От вона погнала козу, пасла весь день; ввечері стала доганяти до двору, а дід уже стоїть на воротях у червоних чоботях та й питається:

— Кізонько моя мила, кізонько моя люба! Чи ти пила, чи ти їла?

— Ні, дідусю, я й не пила, я й не їла: бігла через місточок, ухопила кленовий листочок, бігла через гребельку, вхопила водиці крапельку,— тільки пила, тільки й їла!

От дід прогнав і бабу.

На четвертий день погнав він уже сам козу, пас увесь день, а ввечері погнав додому і тільки надігнав на дорогу, а сам навпростець пішов; став на воротях у червоних чоботях та й питається:

— Кізонько моя мила, кізонько моя люба! Чи ти пила, чи ти їла?

— Ні, дідусю, я не пила, я й не їла: бігла через місточок та вхопила кленовий листочок, бігла через гребельку, вхопила водиці крапельку,— тільки пила, тільки й їла!

От тоді дід розсердився, пішов до коваля, висталив ніж, став козу різати, а вона вирвалась та й утекла в ліс. У лісі бачить коза зайчикову хатку,— вона туди вбігла та й заховалась на печі.

От прибігас зайчик, коли чус — хтось є в хатці. Зайчик і питається:

— А хто, хто в моїй хатці?

А коза сидить на печі та й каже:

— Я, коза-дереза,

За три копи куплена,

Півбока луплена!

Тупу-тупу ногами,

Сколю тебе рогами,

Ніжками затопчу,

Хвостиком замету,—

Тут тобі й смерть.

От зайчик злякався, вибіг з хатки, сів під дубком. Сидить та й плаче. Коли йде ведмідь та й питається:

— Чого ти, зайчику-побігайчику, плачеш?

— Як же мені, ведмедю, не плакати, коли в моїй хатці звір страшний сидить!

А ведмідь:

— От я його вижену! Побіг до хатки:

— А хто, хто в зайчиковій хатці? А коза з печі:

— Я, коза-дереза,

За три копи куплена,

Півбока луплена!

Тупу-тупу ногами,

Сколю тебе рогами,

Ніжками затопчу,

Хвостиком замету,—

Тут тобі й смерть!

Ведмідь і злякався.

— Ні,— каже,— зайчику-побігайчику, не вижену — боюсь.

От ізнов пішов зайчик, сів під дубком та й плаче. Коли йде вовк і питається:

— А чого це ти, зайчику-побігайчику, плачеш?

— Як же мені, вовчику-брату, не плакати, коли в моїй хатці звір страшний сидить!

А вовк:

— От я його вижену!

— Де тобі його вигнати! Тут і ведмідь гнав, та не вигнав.

— Отже, вижену.

Побіг вовк до хатки та й питається:

— А хто, хто в зайчиковій хатці? А коза з печі:

— Я, коза-дереза,

За три копи куплена,

Півбока луплена!

Тупу-тупу ногами,

Сколю тебе рогами,

Ніжками затопчу,

Хвостиком замету,—

Тут тобі й смерть!

Вовк і злякався.

— Ні,— каже,— зайчику-побігайчику, не вижену — боюсь.

Зайчик ізнов пішов, сів під дубком та й плаче. Коли біжить лисичка, побачила зайчика та й питається:

— А чого ти, зайчику-побігайчику, плачеш?

— Як же мені, лисичко-сестричко, не плакати, коли в моїй хатці страшний звір сидить!

А лисичка:

— От я його вижену!

— Де тобі, лисичко, його вигнати! Тут і ведмідь гнав — не вигнав, і вовк гнав, та не вигнав, а то ти!

— Отже, вижену.

Побігла лисичка до хати та:

— А хто, хто в зайчиковій хатці? А коза з печі:

— Я, коза-дереза,

За три копи куплена,

Півбока луплена!

Тупу-тупу ногами,

Сколю тебе рогами,

Ніжками затопчу,

Хвостиком замету,—

Тут тобі й смерть!

От лисичка теж злякалась.

— Ні,— каже,— зайчику-побігайчику, не вижену — боюсь.

Пішов зайчик, сів під дубком та й знову плаче. Коли це лізе рак-неборак та й питається:

— Чого ти, зайчику-побігайчику, плачеш?

— Як же мені не плакати, коли в моїй хатці страшний звір сидить!

А рак:

— От я його вижену!

— Де тобі його вигнати! Тут ведмідь гнав, та не вигнав, і вовк гнав, та не вигнав, і лисичка гнала, та не гнала, а то ти!

— Отже, вижену!

От поліз рак у хатку та й питається:

— А хто, хто в зайчиковій хатці? А коза з печі:

— Я, коза-дереза,

За три копи куплена,

Півбока луплена!

Тупу-тупу ногами,

Сколю тебе рогами,

Ніжками затопчу,

Хвостиком замету,—

Тут тобі й смерть!

А рак усе лізе та лізе, виліз на піч та:

— А я, рак-неборак,

Як ущипну,— буде знак!

Та як ущипне козу клешнями!.. Коза як замакас, та з печі, та з хати — побігла, тільки видно! От тоді зайчик радий, прийшов у хатку та так уже ракові дякує. Та й став жити в своїй хатці.

Українська народна казка “Пан Коцький”

В одного чоловіка був кіт старий, що вже не здужав і мишею ловити. От хазяїн його взяв та й вивіз у ліс, думас: «Нашо він мені здався, тільки дурно буду годувати, — нехай лучче в лісі ходить».

Покинув його й сам поїхав.

Коли це приходять до kota лисичка та й питає його:

— Що ти таке?

А він каже:

— Я — пан Коцький.

Лисичка й каже:

— Будь ти мені за чоловіка, а я тобі за жінку буду.

Він і згодився. Веде його лисичка до своєї хати, — так уже йому годить: уловить де курочку, то сама не їсть, а йому принесе.

От якось зайчик побачив лисичку та й каже їй:

— Лисичко-сестричко, прийду я до тебе на досвітки.

А вона йому:

— Є у мене тепер пан Коцький, то він тебе розірве.

Засць розказав за пана Коцького вовкові, ведмедеві, дикому кабанові.

Зійшлися вони до купи, стали думати, як би побачити пана Коцького, — та й кажуть:

— А зготуймо обід!

І взялися міркувати, кому по що йти. Вовк каже:

— Я піду по м'ясо, щоб було що в борщ.

Дикий кабан каже:

— А я піду по буряки і картоплю.

Ведмідь:

— А я меду принесу на закуску.

Засць:

— А я капусти.

От роздобули всього, почали обід варити. Як зварили, почали радитись, кому йти кликати на обід пана Коцького.

Ведмідь каже:

— Я не підбіжу, як доведеться тікати.

Кабан:

— А я теж неповороткий.

Вовк:

— Я старий уже і трохи недобачаю.

Тільки зайчикові й приходиться.

Прибіг засць до лисиччиної нори, коли це лисичка вибігас, дивиться, що зайчик стоїть на двох лапках біля хати, та й питає його:

— А чого ти прийшов?

Він і каже:

— Просили вовк, ведмідь, дикий кабан, і я прошу, щоб ти прийшла зі своїм паном Коцьким на обід.

А вона йому:

— Я з ним прийду, але ви поховайтесь, бо він вас розірве.

Прибігас зайчик назад та й хвалиться:

— Ховайтесь, казала лисичка, бо він як прийде, то розірве нас.

Вони й почали ховатися: ведмідь лізе на дерево, вовк сідає за кушем, кабан заривається у хмиз, а зайчик лізе в куш.

Коли це веде лисичка свого пана Коцького. Доводить до столу, а він побачив, що на столі м'яса багато, та й каже:

— Ма-у!.. Ма-у!.. Ма-у!..

А ті думають: «От вражого батька син, ще йому мало! Це він і нас поїсть!»

Виліз пан Коцький на стіл та почав їсти, аж за ушима лящить. А як наївсь, то так і простягсь на столі.

А кабан лежав близько столу в хмизі, та якось комар і вкусив його за хвіст, а він так хвостом і крутнув; кіт же думав, що то миша, та туди, та кабана за хвіст. Кабан як схопиться, та навітки!

Пан Коцький злякався кабана, скочив на дерево та й подерся туди, де ведмідь сидів.

Ведмідь як побачив, що кіт лізе до нього, почав вище лізти по дереву, та до такого доліз, що й дерево не здержало — так він додолу впав — гуп! — та просто на вовка, — мало не роздавив сердешного.

Як схопляться вони, як дременуть, то тільки видко. Засць і собі за ними — забіг не знати куди... А потім посходились та й кажуть:

— Такий малий, а тільки-тільки нас усіх не поїв!

Навчальна програма
для нульового класу ДХШ (художнє відділення)
з предметів: “Рисунок”, “Живопис”,
“Композиція”, “Ліплення”.
(Молодша вікова група 6 років. Термін навчання – 1 рік)

Проект

Укладачі:
Т.С. Житнік, О.В. Засинкін, Р.Д. Абдурахманов
Коректор: О.А. Огульчанська

Підписано до друку 20.11.2017 р. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Друк цифровий.
Ум. друк. акр. 6,68. Тираж 300 примірників. Замовлення № 2269.

Видано та надруковано ФО-П Однорог Т.В.
72313, м. Мелітополь, вул. Героїв Сталінграда, 3а
Тел. (098) 243 96 51
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до
Державного реєстру видавців, виробників і розповсюджувачів
видавничої продукції від 29.01.2013 р. серія ДК № 4477